

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

**PРАВNA UREDITEV RECIKLIRANJA V
SLOVENIJI IN EVROPSKI UNIJI**

Elma Pobrić

Ljubljana, marec 2013

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

DIPLOMSKO DELO

**PРАВNA UREDITEV RECIKLIRANJA V SLOVENIJI IN
EVROPSKI UNIJI**

Kandidatka: Elma Pobrić
Vpisna številka: 04035842
Študijski program: visokošolski študijski program Uprava, prva stopnja

Mentorica: izr. prof. dr. Alenka Kuhelj

Ljubljana, marec 2013

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Elma Pobrič, študentka visokošolskega študijskega programa Uprava I. stopnja, z vpisno številko 04035842, sem avtorica diplomskega dela z naslovom Pravna ureditev recikliranja v Sloveniji in Evropski uniji.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu z navodili fakultete;
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu z navodili fakultete;
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo, in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Ur. List RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala: Ajda Pori, prof. teologije in slovenščine

Ljubljana, 05.03.2013

Podpis avtorice:

POVZETEK

Z diplomskim delom sem želela pripomoči k poglobitvi problema nastajanja odpadkov in njihovega ravnanja. Človek s svojimi dejanji močno vpliva na svoje okolje v katerem živi. Da bi okolje čim bolj obvarovali, je potrebno uvesti določene ukrepe, ki bodo poskušali zmanjšati količino odpadkov. Eden od teh ukrepov – kako ravnati okoljevarstveno – je sistem ločenega zbiranja odpadkov in recikliranje. Slednje je nujno zlo našega časa, saj se moramo čim prej ozavesti problema in ga implementirati v vsako gospodinjstvo. Le tako bomo uspešnejši pri reševanju problema. Odpadki se nahajajo na vsakem koraku in so v raznih oblikah in iz različnih snovi. Zato moramo k problemu pristopiti na drugačen način in se enim manj in drugim več posvetiti. To je zelo zapleten okoljski problem, ki ni samo problem javnih institucij, temveč problem vsakega posameznega gospodinjstva. Ravno zato je težko pristopiti k reševanju, ker je to obsežna akcija ozaveščanja in izobraževanja celotne družbe, če želimo konkretno izboljšati stanje. Se pravi, naučiti ljudi kako reciklirati. Država lahko priskrbi zelene ekološke otoke in uredi odvoz odpadkov. Kako pa bomo ljudje ločevali odpadke, pa je odgovornost vsakega posameznika.

Res je, da se čedalje bolj zavedamo okoljevarstvene problematike, vendar je to kompleksen problem, ki se ga čedalje bolj trudimo urediti. Težavnost pa je v tem, da je potrebno sodelovanje in ozaveščenost vseh državljanov Slovenije in Evropske unije, da bi se ta problematika čim bolj uredila oz. omilila.

Slovenija je že leta 1998 začela s programom obveščanja o evropskih zadevah pod sloganom "Slovenija. Doma v Evropi." Že takrat smo imeli določeno vizijo in željo po evropskih okoljevarstvenih standardih. Odkar pa je Slovenija od leta 2004 postala članica Evropske unije, je ureditev tega področja postala tudi naša dolžnost, saj se moramo držati direktiv in zakonov, ki nam jih nalaga Evropska unija, ki je do takrat bila le vizija naše prihodnosti in tako postala naša sedanost.

Ključne besede: recikliranje, ozaveščenost, pravna ureditev, ekološki otoki, ločevanje odpadkov, varstvo okolja

SUMMARY

Legal regulation of recycling in Slovenia and the European union

With this paper I want to add some insights into the deepening problem of waste emerging as well as to handling with it. Environment is greatly influenced by people who live there and their actions. To keep environment as save as possible, some measures that will try to lessen the amount of waste, must be introduced. One of these measures, how to act to protect environment, is a system of separate waste collection and recycling. The latter (i.e. recycling) is nowadays very critical; we need to acknowledge the problem as soon as possible and implement it in every household. Only in this way we can be successful at solving this problem. Waste is located everywhere, in different forms and made from different things. That is why we need to handle each kind differently, give more focus to some and less to the other. This is a very complicated environmental problem, which is not just a problem of public institutions but also a problem of every single household and precisely that for it is difficult to approach the solution, as this is a huge act of making the whole society aware and of educating it if we want to improve the situation specifically, we have to teach people how to recycle. The state can provide green ecological islands and arrange waste removal. What we will actually dump into different containers and whether we will know how to use them, is up to us.

It is true that we are aware of the environmental problems more with each day but this is a complex problem which we further try to arrange, its difficulty is but that the cooperation and the awareness of all Slovenian citizens as well as all European Union's inhabitants is needed in order to take care of these problems or better make these problems smaller.

Slovenia has started with the programme of informing about European matters under the slogan "Slovenia. Home in Europe." in 1998. It was at that time already that we had a precise vision and wish for European environmental-safe standards. Since Slovenia has become a member of European Union in 2004 our duty has become to arrange this field, because we have to stick to the directives and rules that European Union impose on us, which was till that time just a vision of our future has thus become our present.

Keywords: recycling, awareness, legal regulation, ecological islands, waste separation, environmental protection

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA	iii
POVZETEK.....	v
SUMMARY	vi
KAZALO PONAZORITEV	viii
KAZALO GRAFIKONOV	viii
KAZALO SLIK	viii
KAZALO TABEL.....	viii
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC	ix
1 UVOD.....	1
2 RECIKLIRANJE KOT POJEM IN ZGODOVINSKI RAZVOJ	2
2.1 KAJ JE RECIKLIRANJE.....	2
2.2 ZGODOVINA RECIKLIRANJA	3
2.3 KAJ LAHKO RECIKLIRAMO	5
2.3.1 NASVETI ZA PRAVILNO LOČEVANJE ODPADKOV	6
2.4 KAKO RECIKLIRAMO.....	7
3 RAVNANJE Z ODPADKI	8
3.1 POSTOPKI PREDELAVE ODPADKOV	9
3.2 PODJETJA, KI SE UKVARJAJO Z RECIKLAŽO	9
4 ZAKON O VARSTVU OKOLJA	11
4.1 NAČELO PREVENTIVE.....	11
4.2 ZAKONODAJA V SLOVENIJI IN EVROPSKI UNIJI	12
5 KAKO ČLANSTVO V EU VPLIVA NA VARSTVO OKOLJA PRI NAS	14
5.1 POLITIKA RAVNANJA Z ODPADKI V SLOVENIJI – REGIONALNI KONCEPT ..	14
5.2 POLITIKA RAVNANJA Z ODPADKI V EVROPSKI UNIJI	15
6 LOČEVANJE ODPADKOV V SLOVENIJI V PRIMERJAVI Z DRUGIMI EVROPSKIMI DRŽAVAMI.....	17
6.1 KAKO LOČUJEJO V NEKATERIH EVROPSKIH DRŽAVAH.....	23
7 Z OKOLJSKIM CILJEM DO SLOVENIJE KOT DRUŽBE RECIKLIRANJA.....	25
8 MOTIVIRANJE DRUŽBE K BOLJŠEMU IN AKTIVNEJŠEMU LOČEVANJU OZ. RECIKLIRANJU ODPADKOV	28
8.1 PRIMER KAKO JAVNE SLUŽBE MOTIVIRAJO OBČANE K PRAVILNEMU LOČEVANJU ODPADKOV	28
8.2 PROBLEMI POVEZANI Z RECIKLIRANJEM	29
8.2 KAKO LAHKO IZBOLJŠAMO SISTEM LOČENEGA ZBIRANJA ODPADKOV IN RECIKLIRANJA.....	30
9 ZAKLJUČEK.....	31
LITERATURA IN VIRI.....	32

KAZALO PONAZORITEV

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1: Količina odpadkov (1 enota = 1000 t).....	17
Grafikon 2: Struktura odpadkov po gospodarskih področjih za leto 2008 (deleži v celotni količini odpadkov)	18
Grafikon 3: Stopnja rasti količine odpadkov v obdobju od leta 1997-2008 po državah	19
Grafikon 4: Količina hrane, ki konča med odpadki (v kilogramih na prebivalca)	19

KAZALO SLIK

Slika 1: Ekološki otoki	2
Slika 2: Mobiusova zanka	7
Slika 3: Splošni koncept ravnanja z odpadki.....	15
Slika 4: 5-stopenjska hierarhija ravnanja z odpadki	26
Slika 5: Motivacijski krog.....	28

KAZALO TABEL

Tabela 1: Države razvrščene glede na količino odpadkov, ki jih odvržejo na odlagališča .	21
Tabela 2: Prikaz deleža odvrženih odpadkov na odlagališča po uvedbi takse v višini 40 evrov ali več na tono odpadkov	21
Tabela 3: Odvrženi komunalni odpadki v letu 2010 po podatkih Evrostata	22

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

BDP	bruto domači proizvod
EU	Evropska unija
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
OECD	Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj
OEEO	ravnanje z odpadno električno in elektronsko opremo
RCERO	Regionalni center za ravnanje z odpadki
RS	Republika Slovenija
UKOM	Urad vlade za komuniciranje
ZVO	Zakon o varstvu okolja

1 UVOD

Smo v času, ko so človeške potrebe vedno večje in zahtevnejše. Ker pa so viri na svetu omejeni, in ker jih vedno bolj izkoriščamo za proizvode, ki nekoč postanejo odpadki, smo prisiljeni misliti na naslednje generacije in ozaveščeno ravnati z njimi ter varovati okolje.

Varstvo okolja zajema širok pojem. Eden od teh pojmov je ločeno zbiranje in odlaganje odpadkov ter recikliranje. Zato bom v nalogi podrobneje predstavila postopek recikliranja in ločevanja odpadkov v Sloveniji in v Evropski uniji. Začela sem z zgodovinskim razvojem recikliranja, nadaljevala z ureditvijo recikliranja v zakonodaji ter analizirala ozaveščenost prebivalstva o ločenem zbiranju odpadkov ter recikliranju. V sklopu problematike pa se pojavlja vprašanje, kakšno je trenutno stanje ločevanja odpadkov, njihova ponovna uporaba, recikliranje ter kako motivirati vsakega posameznika za učinkovito ločevanje odpadkov.

Cilj naloge je ugotoviti obstoječe stanje recikliranja v Sloveniji in v drugih državah Evropske unije. Predstaviti določene probleme in pomanjkljivosti, s katerimi se srečujejo ljudje oz. družba ob recikliranju ter njegove dobre in slabe lastnosti.

Bistvo naloge je ugotoviti, kako lahko družbo motiviramo k boljšemu in aktivnejšemu ločevanju/recikliranju odpadkov.

Z raziskavo naloge se pojavljajo različne hipoteze:

- Država dovolj motivira državljane k ločevanju oziroma recikliranju odpadkov.
- Prebivalci večinoma ne ločujemo odpadkov.
- Recikliranju odpadkov se posveča dovolj pozornosti.

Pri izdelavi diplomske naloge bom uporabila deskriptivno metodo s študijem domače in tuje literature. Z metodo deskripcije so predstavljeni in opisani teoretični vidiki obravnavanega področja.

Analizo trenutnega stanja v Sloveniji in Evropski uniji sem ocenila na podlagi literature, interneta, člankov, zakonskih določil ter internih gradiv.

2 RECIKLIRANJE KOT POJEM IN ZGODOVINSKI RAZVOJ

2.1 KAJ JE RECIKLIRANJE

Recikliranje pomeni, da odpadke shranjujemo in iz njih naredimo enak izdelek ali pa jih predelamo v kaj drugega. Pri ponovni uporabi isto stvar večkrat uporabljamo v njeni izvorni obliki in je ne predelujemo. V večini dežel tako ravna le z manjšim delom odpadkov (Inskipp, 2006, str. 11).

Ker so odpadki iz različnih surovin, kot je npr. papir, železo, plastika, steklo ..., lahko določene ločujemo, nekatere pa odvržemo le v zbirne nerazvrščene zabojnike. Tako dobimo odpadne obnovljive surovine ter neobnovljive, ki jih še vedno ne moremo ločevati. Primer takšnega odpadka so otroške plenice, ki so globalni problem. Več o tem primeru bom povedala v nadaljevanju.

Viler Kovačič (2001, str. 15) pravi, da ima ključen pomen definicija odpadka oziroma ugotovitev, ali pri dejavnosti, ki se opravlja, nastane določena snov, ki se uvršča med odpadke po predpisih, ki obravnavajo odpadke. Meja med snovmi, ki so odpadki, in med tistimi, ki niso, je namreč izredno majhna. Razmejitev je pomembna, saj mora v primeru uvrstitve med odpadke njihov povzročitelj oziroma imetnik opraviti več ukrepov in zadolžitev, da zadosti zahtevam glede ravnanja z odpadki.

Reciklaža različnih odpadnih izdelkov iz raznovrstnih materialov se uspešno izvaja že desetletja. V marsikateri državi je postala že pomembna gospodarska panoga, ob naraščajočih cenah primarnih surovin na svetovnih trgih pa bo nedvomno še pridobila na pomenu (Radonjič, 2008, str. 189).

Slika 1: Ekološki otoki

Vir: Komunala Trbovlje (12. 8. 2012)

2.2 ZGODOVINA RECIKLIRANJA

Na straneh Wikipedije (2012), proste spletne enciklopedije, je razloženo, da je recikliranje dejavnost, ki ni nova, saj so jo prakticirali že za časa Platona, leta 400 pr. n. št. Na podlagi starih odlagališč, ki so jih našli arheologi, so prišli do spoznanj, da so že takrat večino odpadkov reciklirali v nove materiale, saj so na teh arheoloških najdiščih našli le manjše gospodinjske odpadke kot so pepel, zlomljeno orodje in lončena posoda. Obstajajo dokazi, da so v predindustrijskem obdobju ostanke bronu in ostalih kovin, zbrane v Evropi pretopili za ponovno uporabo.

V Sloveniji je normativna ureditev ravnanja z odpadki bila do nedavnega eno najslabše urejenih področij varstva okolja, čeprav so odpadki pomemben vir onesnaževanja in ogrožanja vseh sestavin okolja. Razlogi za to neurejenost izvirajo iz dosedanjega družbenega odnosa do odpadkov in načina ravnanja z njimi, iz pomanjkanja navpične in vodoravne upravne in strokovne usklajenosti in organiziranosti, ekonomskih ukrepov, iz geoloških in hidroloških značilnosti slovenskega prostora, značilnega vzorca poseljenosti in za slovenski prostor čedalje značilnejših pojavov učinka NIMBY¹ (ne na mojem dvorišču) in NIMET² (ne v času mojega mandata) (Viler Kovačič, 2001, str. 17).

Do uveljavitve zakona o varstvu okolja v letu 1993 je celovit sistem ravnanja z odpadki urejal Zakon o ravnanju z odpadki (Uradni list SRS, št. 8/78). V tem zakonu je bila vpeljana zaveza, da je treba preprečevati in omejevati nastajanje odpadkov, da je treba skrbeti za ponovno uporabo odpadkov, ter da je treba z odpadki ravnati smotno, neškodljivo in primerno okolju. Zakon je obravnaval vse vrste odpadkov, razen radioaktivnih in odpadkov, ki so nastajali v procesu njihove uporabe, ter odpadkov, ki so nastajali pri vojaških vajah in drugih dejavnostih jugoslovanske vojske ter v vojni industriji (Viler Kovačič, 2001, str. 17).

Zakon o ravnanju z odpadki je vpeljal posebne sisteme ravnanja z odpadki glede na to, ali so se odpadki ponovno uporabljali v proizvodnji oziroma v naravnih reprodukcijskih procesih, ali so se ti po predelavi ponovno uporabljali kot sekundarne surovine oziroma glede na to, ali so se odpadki odlagali na določena mesta nepredelani ali predelani po posebnih postopkih, da so postali neškodljivi. Glavni nosilci ravnanja z odpadki so bila podjetja oziroma samostojni podjetniki (po tedanji terminologiji organizacije združenega dela oziroma delovni ljudje, ki samostojno opravljajo dejavnost z delovnimi sredstvi v lasti občanov), pri katerih so nastajali odpadki, ter komunalna podjetja in tudi krajevne skupnosti, ki so se povezovali v različna združenja (na primer komunalne interesne skupnosti) oziroma poslovne skupnosti. Občinske skupščine so imele pravico sprejemati posebne predpise o posebnih režimih in neposrednih obveznostih ter odgovornosti občanov, hišnih svetov in podjetij, s katerimi so na območju občine predpisale posebne sisteme ravnanja z odpadki (Viler Kovačič, 2001, str. 17).

¹ Not in my backyard.

² Not in my election time.

Zakon je bil eden izmed mnogih, ki se v tedanjem sistemu in pogojih samoupravnega socializma ni mogel uresničevati in doseči svojega cilja. Ne glede na to pa je pravzaprav škoda, da ga je zakon o varstvu okolja popolnoma črtal, saj je z njegovo razveljavitvijo v letu 1993 nastala pravna praznina glede sistemskega urejanja ravnanja z odpadki. Te niso mogli zapolniti niti podzakonski akti, ki so še ostali v veljavi, čeprav je sam osnovni predpis prenehal veljati³. Z uveljavitvijo Zakona o varstvu okolja se je v letu 1993 na novo pristopilo k reševanju problematike varstva okolja nasploh in tako tudi k reševanju problematike ravnanja z odpadki, ki je vedno bolj pereča. Zakon je pravzaprav sledil vsem trendom novejšega časa glede krovnega pristopa do urejanja okolja in prevzel pomembnejše rešitve, uveljavljene v mednarodnih aktih in pravu razvitih držav (Viler Kovačič, 2001, str. 17).

Zakon o varstvu okolja (ZVO, Uradni list RS, št. 32/93, 44/95 - odločba US, 1/96, 9/99 - odločba US, 56/99 - ZON, 22/00 - ZJS) je odpadkom posvetil veliko pozornost; po eni strani zaradi vedno večje potrebe po ureditvi nezadovoljivih razmer, po drugi strani pa zaradi dejstva, da je razveljavil do tedaj veljavni zakon o ravnanju z odpadki. Pri tem je predvidel prihodnji način njihovega urejanja s sprejemom cele vrste podzakonskih predpisov. Ministru za okolje in prostor je bila dana izredno pomembna pristojnost, da predpiše bodisi sam bodisi v soglasju z drugimi pristojnimi ministri pravila ravnanja, klasifikacije po stopnjah tveganja, tehnične predpise, obveznosti prijave, prepovedi in omejitve v proizvodnji, prometu, rabi naravnih dobrin in porabi, ki se nanašajo na uničevanje, minimizacijo in kopičenje snovi, energije, embalaže in odpadkov, nadomeščanje energentov in snovi, emisij, energije in embalaže, reciklažo, prevoz, skladiščenje, zmanjšanje tveganj, opozorila, oznake in varščine ter druge oblike obveznega ravnanja (Viler Kovačič, 2001, str. 17).

Razcvet normativne ureditve ravnanja z odpadki se je dejansko začel šele leta 1998 s sprejetjem pravilnika o ravnanju z odpadki kot osnovnega predpisa o ravnanju z odpadki, ki je postavil temelje nove ureditve. Od tu dalje se je normativni pristop do odpadkov bogatil s sprejetjem cele vrste predpisov, ki so nastali zaradi doseganja ciljev glede ravnanja z odpadki, ki so bili zmanjšanje nastajanja nevarnostnega potenciala odpadkov na izvoru, povečanje snovne in energetske izrabe odpadkov ter zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, vzpostavitev učinkovitega sistema ravnanja z odpadki in postopna odprava starih bremen. Pri tem je bila upoštevana tudi zakonodaja Evropske unije, saj se je Slovenija z odločitvijo, da se vključi v EU, zavezala, da bo prevzela in uveljavila njeno zakonodajo tudi na področju ravnanja z odpadki (Viler Kovačič, 2001, str. 17).

³ Tu gre za Pravilnik o ravnanju z odpadnimi olji (Uradni list SRS, št. 4/80), Pravilnik o ravnanju s posebnimi odpadki, ki vsebujejo nevarne snovi (Uradni list SRS, št. 20/86, 4/89; Uradni list RS, št. 39/96), in Pravilnik o ravnanju z odpadki, ki nastajajo v usnjarski in usnjarsko-predelovalni industriji (Uradni list SRS, št. 5/83).

2.3 KAJ LAHKO RECIKLIRAMO

Ljudje vsakodnevno ustvarjamo veliko odpadkov oz. smeti, ki končajo na skupnih odlagališčih. Čeprav smo že bili dovolj poučeni s strani okoljevarstvenih inštitucij o ravnanju z odpadki, ne poskrbimo dovolj, da bi reciklirali vse, kar se reciklirati da. Tako na skupnih odlagališčih še vedno konča veliko odpadkov, ki bi jih lahko s predelavo ponovno uporabili. Recikliranje je eden izmed boljših načinov, s katerim lahko dejansko naredimo spremembe pri ravnanju z odpadki

Določenih odpadkov ne moremo reciklirati, lahko pa jih sežigamo (recimo plastiko), posledica takšnih sežiganj so strupene kemikalije, nevarne za naravo in zdravje ljudi, ki jih posledično spustimo v ozračje in niso naravno razgradljive. Odpadki, ki pa jih lahko recikliramo, so prikazani na spodnjem seznamu. To pomeni, da lahko iz odvrženih odpadkov pridobimo materiale, ki so obnovljivi, in jih lahko uporabimo za nek nov izdelek.

Recikliramo lahko:

- nakupovalne vrečke,
- nekatere vrste plastike,
- časopise in revije,
- steklo,
- papir in karton,
- polistiren,
- stiropor,
- televizije*,
- očala*,
- okvirji za očala*,
- računalnike in prenosnike*,
- dodatke za računalnike (miška, tipkovnica ...)*,
- mobilne telefone*,
- baterije*,
- avtomobile*.

Predmeti označeni z zvezdico * se reciklirajo na posebnih mestih in jih ne moremo odložiti na običajnih mestih za reciklažo – ekoloških otokih (Teens.si, 2012).

Skoraj vsak odpadek v našem domu se lahko reciklira. Iz mnogih snovi lahko ponovno naredimo popolnoma enak izdelek. To so aluminijeve pločevinke, konzerve, steklenice in papir. Na primer avtomobilske gume lahko predelamo na mnogo različnih načinov: uporabljajo se za izdelavo odbijačev, zaščitnih ograj na cestiščih in predpražnikov, sežigajo jih za pridobivanje olja in plina, lahko pa se uporabljajo tudi za izdelavo čevljev (Inskipp, 2006, str. 14-15).

Da bi se lahko lotili recikliranja odpadkov, moramo prvotno poskrbeti za ločeno zbiranje in pripravo odpadkov na recikliranje. Država in mestne občine so že veliko naredile v tej smeri in priskrbele zabojnike, da lahko vsak posameznik poskrbi za svoje gospodinjske

odpadke. Po navadi v bližini našega doma oz. v našem naselju stoji pet zabojnikov. To so zabojniki za: papir, steklo, embalažo, biološke odpadke in zabojnik za mešane odpadke.

2.3.1 NASVETI ZA PRAVILNO LOČEVANJE ODPADKOV

V zabojnik za steklo spadajo:

steklena embalaža, kot so kozarci za vložena živila, steklenice olja, vina, sokov, piva, žganih pijač, zdravil, kozmetične stekleničke in parfumi, ostala razbita steklena embalaža za živila.

Ne spadajo: zamaški in pokrovčki steklenic in steklene embalaže, žarnice, pleksi steklo, okensko steklo, ogledala, armirano steklo (steklo, ki največkrat vsebuje kovinsko mrežo za ojačitev, npr. pri steklenih vratih), svinčeno steklo (steklo s povečano vsebnostjo svinca in se uporablja pri proizvodnji kristalnega stekla), avtomobilsko steklo, kristal, žarnice, steklenice iz umetnih mas, porcelan (Ekologi brez meja, 2012).

V zabojnik za biološke odpadke spadajo:

rože, vejevje, pokošena trava, zemlja, posušeni plevel, rezano grmičevje, listi, zelenjava in sadje (jajčne lupine, olupki krompirja, čebule, zelje, solata, korenje, ogrizki itd.), kavna usedlina in kavni filtri, čajne vrečke, pokvarjena hrana, (prej omenjeni) papirnati robčki.

Ne spadajo: Embalaža hrane in drugih neživil, papirni izdelki, plastični in stekleni predmeti, nevarni odpadki, odpadna električna in elektronska oprema, obutev, tekstil, kosovni odpadki (Ekologi brez meja, 2012).

V zabojnik za papir spadajo:

papirnati izdelki, kot so časopisi, kartoni, ovojne embalaže, lepenke, revije, knjige, letaki, katalogi, papirnate nakupovalne vreče, kuverte, zvezki, ovojni papir.

Ne spadajo: robčki, celofan, papirnate brisače, toaletni papir, tetrapaki in njim podobne embalaže, ves papir z ostanki živil (Ekologi brez meja, 2012).

V zabojnik za embalažo spadajo:

vse platenke pijač in ostalih živil, jogurtovi lončki, plastični kozarčki, PVC-vrečke in folije, pločevinke hrane, pijače in ostalih živil, najlon, slamice, konzerve, stiropor, kovinski pokrovčki.

Ne spadajo: platenke in pločevinke neživilskih proizvodov, ki so vsebovale nevarne kemikalije, kot so barve, laki, motorna olja, kosovni odpadki.

Pozor! Tukaj je treba poudariti še, da ponekod stojijo ločeni zabojniki za plastiko in pločevino. V takšnem primeru odpadke ločujemo glede na material, če pa se na ekološkem otoku nahaja samo zabojnik za embalažo, potem plastične in pločevinaste

odpadke odlagamo skupaj. Preden embalažo odvržemo v zabojnik, je priporočljivo, da z vodo na hitro odstranimo morebitne ostanke hrane (Ekologi brez meja, 2012).

V zabojnik za mešane odpadke spadajo:

higienski material, plenice, umazana embalaža, pepel in preostanek odpadkov (Ekologi brez meja, 2012).

2.4 KAKO RECIKLIRAMO

Na spletnih straneh Razvojnega centra za ravnanje z odpadki sem našla lep prikaz, kako poteka recikliranje odpadkov, ki je razdeljeno v tri osnovne faze:

1. Prva faza zajema **ločeno zbiranje odpadkov**, ki se začne že v zabojnikih pred vsakim gospodinjstvom. To je najbolj pomembna faza, ker če bi ljudje bolj poskrbeli za ločeno zbiranje odpadkov, bi imeli več papirja, stekla, plastike, kovine ..., ki bi jih lahko ponovno obnovili in predelali.

2. Tako pridemo do druge faze, ko lahko te odpadke ponovno **predelamo v nov izdelek**. Ločeno zbrane odpadke nato izpred naših domov komunalna podjetja odpeljejo v regionalne centre za ravnanje z odpadki, kjer jih dodatno pregledajo in sortirajo na posameznih frakcijah, jih stisnejo v bale ter posredujejo naprej v predelavo. Nato podjetja, ki so specializirana za obdelavo odpadkov ter ločevanje posameznih snovi, le-te predelajo v surovine, ki jih je kasneje možno ponovno uporabiti za nove izdelke.

3. zadnja faza tega kroga pa se spet prične pri kupcih, ki kupijo **izdelek iz recikliranih materialov**. Kupci se z nakupom izdelkov iz recikliranih materialov vedemo odgovorno in okolju prijazno, saj v svoja gospodinjstva prinašamo reciklirane materiale ter jih po uporabi ponovno odvržemo v ločene zabojnike. Ali so izdelki izdelani iz recikliranih materialov pa lahko preverimo, saj so takšni izdelki označeni z znakom za recikliranje, ki mu pravimo Mobiusova zanka (RCERO Celje, 2012).

Mednarodni znak za recikliranje

Kot sem že omenila, mednarodno označevanje za recikliranje imenujemo **Mobiusova zanka** in predstavlja tri osnovne faze recikliranja. S tem znakom so označeni izdelki, ki jih je po uporabi oziroma na koncu življenjskega cikla mogoče ločeno zbrati in reciklirati (RCERO Celje, 2012).

Slika 2: Mobiusova zanka

Vir: RCERO Celje (2012)

3 RAVNANJE Z ODPADKI

V Sloveniji nastane okoli šest milijonov ton odpadkov na leto. Količine zadnja leta počasi naraščajo. Največ odpadkov, kar 73 %, povzročita predelovalna industrija in energetika. Povzročitelji odpadkov jih nekaj manj od polovice sami predelajo in odstranijo, za druge pa velja javno ravnanje z odpadki. V ospredju ravnanja z odpadki je zmanjševanje njihove količine že na samem viru nastanka, njihova ponovna uporaba in recikliranje, sežiganje določenih vrst in kot zadnje – najmanj zaželeno – odlaganje. Tudi pri nas v Sloveniji je predelava odpadkov vedno bolj pomembna. Eden od razlogov so vedno boljše tehnične možnosti za njihovo predelavo, kar je, poleg manjšega obremenjevanja okolja, tudi gospodarsko upravičeno. Ob reciklaži in ponovni uporabi sem sodi še termična obdelava, pri kateri uporabimo odpadke kot alternativni vir energije. Agencija Republike Slovenije za okolje v okoljevarstvenem dovoljenju za predelavo odpadkov poleg vrst in načinov predelave določi tudi celotno količino odpadkov, ki jo je letno dovoljeno predelati na napravi. Od leta 2002 predelamo več kakor polovico industrijskih odpadkov. Precej slabši pa smo pri komunalnih odpadkih, ki jih še vedno večinoma odlagamo – v letu 2006 smo jih odložili približno 80 %. Za nevarne odpadke je razmerje podobno, kakor pri industrijskih: v odstranjevanje jih gre manj od 40 %. Vseh odpadkov se še ne da predelati in tudi po predelavi nastanejo ostanki, ki jih je treba odložiti. V letu 2005 je bilo v Sloveniji evidentiranih 83 odlagališč, od tega 60 za nenevarne komunalne odpadke, ki so javna infrastruktura, in 23 za industrijske. Od celotnega števila odlagališč, ki so javna infrastruktura, je za 24 odlagališč nenevarnih komunalnih odpadkov predvideno zapiranje v skladu z zakonodajo, ki ureja to področje; 28 odlagališč se zdaj prilagajajo tehničnim zahtevam predpisa o odlaganju odpadkov, preostalih osem pa je zgrajenih skladno z zahtevami zakonodaje. Po podatkih Agencije Republike Slovenije za okolje so se odpadki v letu 2005 odlagali (po načrtu neizvedenih del, v okviru programa prilagoditve oz. odlaganja na novih odlagališčih) na 44 odlagališčih nenevarnih komunalnih odpadkov. Količina odloženih odpadkov se je v letu 2002 glede na leto 2000 zmanjšala na približno 14 %. V letih 2003 in 2004 je zaznati nihanje v količini na odlagališčih nenevarnih komunalnih odpadkov, in sicer porast za ca. 2,7 % glede na leto 2002, nato pa v letu 2004 padec za ca. 1,4 % glede na leto 2002. Primerjava podatkov za leti 2004 in 2005 kaže ponovno zmanjšanje celotne mase odloženih odpadkov glede na izhodiščno leto 2000, in sicer za 15 % v posameznem letu. Povprečna sestava odloženih odpadkov na odlagališčih nenevarnih komunalnih odpadkov v letu 2005 je bila naslednja: komunalni odpadki 86 %, gradbeni odpadki 5 %, odpadki iz obdelave odpadnih voda 4 %, odpadna embalaža 2 % in drugi odloženi odpadki 3 %. V letu 2005 smo na odlagališča, ki so v upravljanju industrije, odložili 210600 ton odpadkov, ki so nastali v proizvodnih in storitvenih dejavnostih. Več kot polovico teh odpadkov predstavljajo interni odpadki (BBV) (Bernard Vukadin in Zupan, 2007, str. 73).

3.1 POSTOPKI PREDELAVE ODPADKOV

- R1 uporaba odpadkov kot gorivo ali za druge načine za proizvodnjo energije;
- R2 pridobivanje topil z regeneracijo odpadkov;
- R3 pridobivanje organskih snovi z regeneracijo odpadkov (vključno s kompostiranjem ali z drugimi procesi, v katerih se odpadki biološko preoblikujejo) razen snovi, ki se uporabljajo kot topila;
- R4 pridobivanje kovin in njihovih spojin z recikliranjem odpadkov;
- R5 pridobivanje anorganskih materialov razen kovin in njihovih spojin z recikliranjem odpadkov;
- R6 regeneracija kislin ali baz;
- R7 predelava sestavin, ki se uporabljajo za zmanjševanje onesnaževanja;
- R8 predelava sestavin iz katalizatorjev;
- R9 rafinacija odpadnega rabljenega olja ali druge ponovne uporabe odpadnega olja;
- R10 vnašanje odpadkov v ali na tla z namenom, da se poveča pridelek ali izboljša ekološko stanje zemljine, kakor tudi kompostiranje odpadkov ali drugi procesi, v katerih se odpadki biološko preoblikujejo;
- R11 uporaba odpadkov, ki se jih pridobi v kateremkoli postopku iz točk od R1 do R10;
- R12 izmenjava odpadkov za predajo odpadka v enega od postopkov predelave odpadkov iz točk od R1 do R11;
- R13 skladiščenje odpadkov, ki so namenjeni oddaji enega od postopkov predelave iz te priloge, razen začasnega skladiščenja (Viler Kovačič, 2001, str. 276).

3.2 PODJETJA, KI SE UKVARJAJO Z RECIKLAŽO

Podjetja, ki se ukvarjajo z reciklažo, potrjujejo, da je snovne predelave vse več. V Ibonu so jih našli 45 za leto 2005, za podrobnejšo primerjavo pa izbrali pet tistih z najvišjimi prihodki: Dinos, Surovina, MPI Reciklaža, Odpad Pivka in J&R Filmeta.

Če odpadkov torej ni mogoče preprečiti, naj bi jih predelali in uporabili kot nove vire. Za zmanjševanje količine odloženih odpadkov je potrebno zagotoviti dobro delujoč trg reciklatov, zagotoviti je treba odjemalce reciklatov, ki pa jim moramo jamčiti zadostno količino, kvaliteto in redno dobavo materiala. Vsak kilogram odpadkov, ki ga recikliramo, pomeni zmanjševanje stroškov odlaganja. Recikliranje stane, lahko pa je ekonomsko sprejemljivo, ko stroški zbiranja in recikliranja ostajajo nižji od stroškov odlaganja odpadkov (Kojnik, 2007, str. 34).

V letu 2006 naj bi odložili okrog dva milijona ton vseh odpadkov. Z vidika okolja je odlaganje odpadkov najmanj sprejemljiv in najmanj zaželen način ravnanja z odpadki, saj moramo stremeti k načinu, ki je bolj ekonomičen in to je recikliranje. Z odlaganjem odpadkov izgublamo naravne vire, ki bi jih lahko obnovili pa jih ne obnovimo. Zato je dolgoročni cilj EU postati družba recikliranja in odpadke koristiti kot vir. V zadnjih letih je bilo največ predelanih odpadkov iz industrije, okoli 80 % komunalnih odpadkov pa smo odložili. Z vzpostavitvijo regijskih centrov, različnimi finančnimi instrumenti, dodatnimi vzpodbudami občin pri ločenem zbiranju odpadkov in večjo ozaveščenostjo prebivalcev, da naj kupujejo izdelke, ki jih je mogoče enostavneje predelati, bo narasla tudi predelava komunalnih odpadkov (Bernard Vukadin in Zupan, 2007, str. 67).

4 ZAKON O VARSTVU OKOLJA

Ta zakon ureja varstvo okolja pred obremenjevanjem. Le-to je temeljni pogoj za trajnostni razvoj in v tem okviru določa temeljna načela varstva okolja, ukrepe varstva okolja, spremljanje stanja okolja in informacije o okolju, ekonomske in finančne instrumente varstva okolja, javne službe varstva okolja in druga z varstvom okolja povezana vprašanja. Namen varstva okolja je spodbujanje in usmerjanje takšnega družbenega razvoja, ki omogoča dolgoročne pogoje za človekovo zdravje, počutje in kakovost njegovega življenja ter ohranjanje biotske raznovrstnosti (Strle, 2010, str. 2-3).

Zakon o varstvu okolja (Ur. list RS, št. 32/93) opredeljuje ravnanje s komunalnimi odpadki in odlaganje ostankov komunalnih odpadkov kot obvezno lokalno javno službo. V skladu z Zakonom o gospodarskih javnih službah (Ur. list RS, št. 32/93) mora lokalna skupnost obvezno gospodarsko službo zagotoviti z odlokom o ravnanju z odpadki. Lokalna skupnost mora zagotoviti izvajanje obvezne javne službe v okviru funkcionalno in prostorsko zaokroženih oskrbovalnih sistemov. Ravnanje s komunalnimi odpadki, predvsem pa odlaganje ostanka odpadkov, je dejavnost, ki je sedanje večinoma majhne občine običajno ne morejo organizirati samostojno. Zato je priporočeno povezovanje več občin v tako imenovane regijske centre za ravnanje z odpadki (Zore, 2001, str. 10).

Zakon o varstvu okolja ločuje odpadke na nevarne, ki lahko ogrožajo zdravje ljudi in naravo, radioaktivne, ki jih je treba od drugih nevarnih odpadkov ločiti zaradi posebnih lastnosti in postopkov ravnanja, komunalne (trdne) in odpadke iz gospodinjstev in podobnih virov, ki jih je povsod veliko, komunalne odpadne vode, ki jih je treba čistiti, in še posebne odpadke, ki jih je treba obravnavati po specifičnosti tehnologij nastajanja (Lah, 1998, str. 22).

4.1 NAČELO PREVENTIVE

Rada bi izpostavila načelo preventive, ki se mi zdi najbolj pomembno. To pravi, da je pomembno, da si moramo, namesto da le odpravljamo posledice, prizadevati k preprečitvi tveganj in škode v okolju. To pa je mogoče le, če obremenjevanje okolja preprečimo že na samem izvoru.

To načelo govori o nujnosti preprečevanja izvorov. Obremenjevanje okolja naj se, kolikor je le mogoče, prepreči že na samem izvoru škodljivih snovi ali dejavnosti. Gre za določanje mejnih vrednosti (dovoljenega) onesnaževanja in okoljskih standardov (command and control sistem). Vsak poseg v okolje mora biti projektiran in zasnovan tako, da povzroči čim manjšo spremembo okolja in čim manjše tveganje za okolje (Bukovnik, 2010, str. 59).

Načelo preventive uvaja načrtovanje in izvajanje posegov, tako da se okolje čim manj spremeni. To dosežemo z zmanjšano porabo snovi in energije, z upoštevanjem nadomestitve, recikliranja in regeneriranja, pa tudi tako, da preprečimo in omejimo obremenitev okolja že pri izvoru nastanka (Pregrad in Musil, 2004 str. 72).

V največji možni meri se mora zmanjšati poraba snovi, energije in prostora v proizvodnji, gradnji, prometu in porabi, vključno z upoštevanjem načela reciklaže. Načelo je podlaga za uvajanje tehnoloških standardov BAT, ki pomenijo zahtevo, da se uporabi najboljše razpoložljive tehnike. S tem se preprečuje nastanek problematičnih snovi, namesto da bi jih odstranjevali iz okolja s tehnologijami prestrezanja. Še vedno prevladujoči ex-post pristop, to je sanacija okoljskih obremenitev z uporabo end-of-pipe tehnologij, se po tem načelu nadomesti z usmeritvijo na začetek – razvoj novih tehnologij, izboljšav na osnovi celotnega življenjskega kroga izdelkov in z uporabo virov, ki jih je mogoče reciklirati (Bukovnik, 2010, str. 59).

4.2 ZAKONODAJA V SLOVENIJI IN EVROPSKI UNIJI

V Sloveniji se je v zadnjih letih zakonodaja na področju odpadkov spreminjala in dopolnjevala skladno z zahtevami Evropske unije. Glavni predpisi, ki določajo področje ravnanja z odpadki v Sloveniji so Zakon o varstvu okolja, Uredba o ravnanju z odpadki, Uredba o pošiljkah odpadkov in Uredba o izvajanju Uredbe o pošiljkah odpadkov. Drugi zakonodajni ukrepi so razdeljeni v tri sklope:

- predpisi o različnih tokovih odpadkov (npr. embalaža, baterije in akumulatorji, OEEO),
- predpisi o ravnanju z odpadki (odlaganje, sežig),
- predpisi za spremljanje izpustov zaradi obdelave odpadkov (ARSO, 2012).

Po podatkih Eurostata v Evropski uniji proizvedemo 1,3 milijarde ton odpadkov (skupaj z odpadki iz industrije in gradbenimi odpadki, vendar brez odpadkov iz rudarstva, kmetijstva, gozdarstva, ki prispevajo še skoraj dodatno milijardo ton odpadkov). To pomeni skoraj 3,5 tone trdnih odpadkov na vsakega prebivalca. Odpadki skoraj povsod v EU naraščajo. Po ocenah Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (Organization for Economic Cooperation and Development OECD) bi lahko odpadki v EU do leta 2020 narasli za 45 % v primerjavi z letom 1995. OECD je še posebej poudarila določene trende, povezane z naraščanjem bremena, nastalega zaradi odpadkov:

- kemični proizvodi ter z njihovo proizvodnjo in porabo povezani odpadki izdatno naraščajo, tako po kompleksnosti kot količinsko, kar sugerira sicer negotovo, toda verjetno naraščanje tveganja za okolje in človekovo zdravje;
- "skriti tokovi" – snovi, ki nastajajo v gospodarskih dejavnostih, vendar dejansko ne vstopijo na trg (na primer jalovina ali erodirana prst) – lahko predstavlja do 75 % vse snovi, uporabljene v državah članicah OECD;
- Obstaja dolgotrajna povezava med rastjo bruto domačega proizvoda (BDP) in rastjo količin komunalnih odpadkov v območju OECD – 40 % rast v obeh primerih od leta 1980;
- Recikliranje odpadkov v območju OECD sicer narašča, vendar se bodo količine komunalnih odpadkov brez izvajanja ukrepov za preprečevanje nastajanja odpadkov v naslednjih 20 letih skoraj podvojile (Keuc, 2005, str. 81).

V Sloveniji nastane na prebivalca povprečno 400 kg komunalnih odpadkov na leto ali nekaj več kakor en kilogram na dan. Večja količina ni nujno povezana z mestnim življenjem, saj je med občinami, v katerih nastane več kakor 450 kg odpadkov na prebivalca, sedem od enajst mestnih občin in tudi štiri, ki imajo manj od dva tisoč prebivalcev. Količina komunalnih odpadkov, ki nastanejo po občinah, in ravnanje z njimi je zelo različno. Delno je odvisno od življenjskega sloga prebivalcev in njihove ozaveščenosti, delno od razpoložljivih zmogljivosti za odlaganje in pripravljenosti občine, da vzpostavi druge rešitve. Načrtovanje ravnanja z odpadki zakonsko izhaja iz okvirne direktive EU o ravnanju z odpadki. V Sloveniji razpršena poseljenost, naravne in prostorske razmere otežujejo vzpostavitev osrednjih objektov za predelavo in odstranjevanje odpadkov, kakršni so zaradi gospodarnosti pogosti v tujini. Z obsežnimi analizami je bilo ugotovljeno, da je smiselno reševati problematiko komunalnih odpadkov v okviru tako imenovanih regijskih centrov za ravnanje z odpadki – RCRO, in da je primerno število teh največ dvanajst. Za posamezne predele Slovenije pa je bilo ugotovljeno, da so v okviru regijskih centrov lahko primerna rešitev tudi objekti in naprave v tako imenovanih »podcentrih« na različnih mestih (Bernard Vukadin in Zupan, 2007, str. 71).

5 KAKO ČLANSTVO V EU VPLIVA NA VARSTVO OKOLJA PRI NAS

Slovenija je s članstvom v Evropski uniji dobila pravico do soodločanja in sooblikovanja evropskih politik. Ministrstvo za okolje in prostor se vključuje v zakonodajne postopke EU in letno pripravlja programe s prednostnimi nalogami ter tako zagotavlja pravočasno in usklajeno pripravo nacionalnih stališč do zakonodajnih predlogov. Drugi pomemben vidik članstva v EU je možnost pridobivanja evropskih sredstev, in sicer za investicijske projekte v okviru komunalne infrastrukture (gradnja vodovodnih in kanalizacijskih sistemov, čistilnih naprav in centrov za ravnanje z odpadki) iz Kohezijskega sklada ter za druge programe in projekte iz strukturnih skladov. To vsekakor zagotavlja izvajanje okoljske zakonodaje in omogoča izboljšanje stanja okolja (Rabzelj, 2007, str. 96).

5.1 POLITIKA RAVNANJA Z ODPADKI V SLOVENIJI – REGIONALNI KONCEPT

Že od nekdaj je bilo področje ravnanja z odpadki problematično v smislu okoljske neozaveščenosti in posvečanju premajhne pozornosti tej dejavnosti v primerjavi z drugimi gospodarskimi dejavnostmi. Pa vendar smo poleg zbirnih centrov, ki so od nekdaj na območju vsake občine in vsakega naselja z več kot osem tisoč prebivalci, začeli tudi z uvedbo ekoloških otokov. Le ti so marsikje že v uporabi, kjer pa niso, se občine trudijo z uvedbo.

Na področju ravnanja s komunalnimi odpadki usmeritve narekujejo aktivnosti na treh ravneh, in sicer lokalni, regijski in nadregijski ravni (Zore, 2001, str. 12).

Lokalna (občinska) raven

Na tej prvi, lokalni ravni sta osnovna postopka ravnanja s komunalnimi odpadki zbiranje in ločevanje odpadkov na izvoru. Glede na okoliščine so v določenih primerih na lokalni ravni ali na ravni manjših združb občin dopuščene tudi aktivnosti ravnanja z odpadki, kot so naknadno sortiranje, preprostejši postopki obdelave in predelave odpadkov (na primer stiskanje, kompostiranje v kopah na prostem in podobno) ter trženje sekundarnih surovin. Tovrstne rešitve so upravičene, kadar je na voljo zadostna količina odpadkov ter gre za bolj oddaljene in prometno težje dostopne predele. V upravičenih primerih je dopuščena možnost izvajanja teh aktivnosti v tako imenovanih podcentrih za ravnanje z odpadki (Zore, 2001, str. 12).

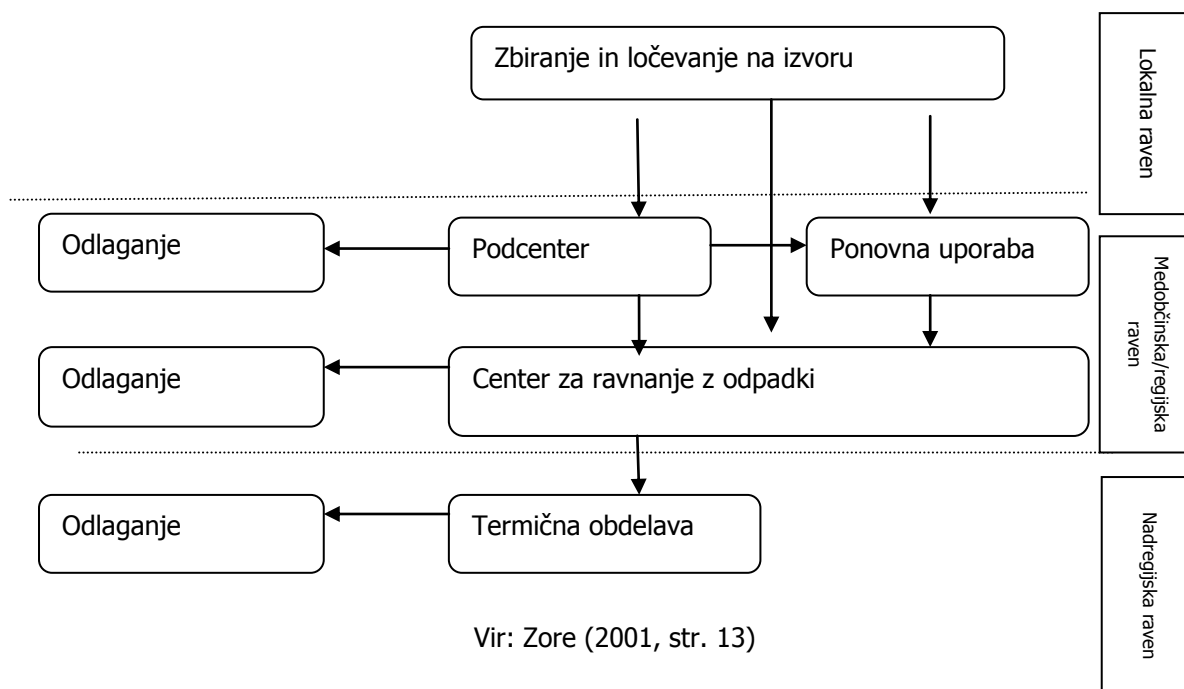
Regijska (medobčinska) raven

Na tej ravni sledi naknadno sortiranje, obdelava in predelava odpadkov, recikliranje in ponovna uporaba ločeno zbranih frakcij odpadkov, trženje sekundarnih surovin, kompostiranje biološko razgradljivih odpadkov, odlaganje preostankov odpadkov ter priprava odpadkov za morebitno termično obdelavo (Zore, 2001, str. 12).

Nadregijska raven (omrežje regijskih centrov)

Tu na tej ravni naj bi potekala termična obdelava odpadkov, ki so ostali iz prejšnjih dveh ravni, ter odlaganje tega preostanka po termični obdelavi s hkratnim izkoristkom energije (ta postopek se imenuje kogeneracija) (Zore, 2001, str. 12).

Slika 3: Splošni koncept ravnanja z odpadki

5.2 POLITIKA RAVNANJA Z ODPADKI V EVROPSKI UNIJI

Eden od osnovnih principov notranjega trga Evropske unije je prosti pretok blaga. Evropsko sodišče je besedo "blago" definiralo kot vsakršno blago ne glede na njegovo vrednost, naravo, lastnosti in namen in v tej luči odločilo, da je tudi odpadek blago, ne glede na njegovo morebitno ponovno uporabo, snovno ali energetske izrabo ali samo varno končno odstranitev. Posebej pa je sodišče opozorilo, da je odpadek blago, ki lahko predstavlja tudi tveganje za okolje, zato je obvezna identifikacija odpadka na izvoru in možna tudi določena omejitev prostega pretoka (Komac, 1998, str. 94).

Le ustrezno oblikovana politika ravnanja z odpadki lahko prispeva k ohranitvi omejenih naravnih dobrin in k zaščiti okolja ter zagotavlja pot k trajnostnemu razvoju družbe, kar je zapisano v Petem akcijskem programu Evropske unije "Towards Sustainability", ki je bil podlaga tudi za oblikovanje Strategije ravnanja z odpadki v EU ("Community Strategy for Waste Management" (SEC (89) 934 final)) iz leta 1989, ki jo je potrdil tudi svet Evrope in Evropski parlament. Strategija daje splošna navodila za oblikovanje politike ravnanja z odpadki v EU, ki temelji na hierarhiji principov in ukrepov za preprečevanje nastanka odpadkov na izvoru, na povečanju deleža ponovne uporabe in snovne izrabe odpadkov ter na minimizaciji količin tistega dela odpadkov, ki jih lahko le varno in za okolje sprejemljivo

končno odstranimo. Pri končni oskrbi odpadkov ima izraba njihove energetske vrednosti prednost pred namensko toplotno obdelavo in odlaganjem. Strategija predvideva internalizacijo eksternih stroškov, uvaja princip "onesnaževalec plača", princip odgovornosti proizvajalca za proizvod tudi po izteku njegove življenjske dobe, princip "od zibelke do groba" in analizo življenjskega ciklusa proizvoda. Predvideva tudi posebno označevanje proizvodov z vidika opozoril o nevarnosti odpadka za okolje in možnosti njegove varne odstranitve. Strategija opredeljuje ključne akterje in določa prioriteto reševanje nekaterih tokov odpadkov, kot so odpadne avtomobilne gume, odpadni avtomobili, gradbeni odpadki in odpadna elektronika ter opredeljuje politiko izvoza, uvoza in tranzita odpadkov. Posebna pozornost je posvečena oblikovanju ustreznih regulatornih in ekonomskih instrumentov, ki naj bi pripomogli k implementaciji strategije, vzpostavitvi enotnih statističnih evidenc o odpadkih in oblikovanju sektorskih programov za ravnanje z odpadki. Na osnovi sprejete strategije je bil v EU postavljen prenovljen in dopolnjen zakonodajni okvir, ki ga sestavljajo številne smernice in drugi predpisi (Komac, 1998, str. 94-95):

- Waste Framework Directive, 75/442/EEC, amended by 90/656/EEC, 91/1566/EEC and 91/692/EEC, 94/3/EC, 96/350/EEC;
- Hazardous Waste Directive, 91/689/EEC, replacing 78/319/EEC, amended by 94/31/EC;
- Directive on Disposal of Waste Oils, 75/439/EEC, amended by 87/101/EEC and 91/692/EEC;
- Directive on Sewage Sludge and Soil, 86/278/EEC, amended by 91/692/EEC;
- Directive on Waste from the Titanium Dioxide Industry, 78/176/EEC, amended by 91/692/EEC and related directives:
 - Procedures for the Surveillance of Titanium Dioxide Industry, 82/883/EEC
 - Harmonisation of Reduction Programmes, 92/112/EEC;
- Directive on Municipal Waste Incineration for Existing Instalattion, 89/429/EEC and for New Instalations, 89/369/EEC;
- Directive on Hazardous Waste Incineration, 94/67/EEC;
- Directive on Batteries, 91/157/EEC, amended by 93/86/EEC;
- Directive on Packaging and Packaging Waste, 94/62/EC, 97/128/EC, 97/129/EC;
- Regulation on supervision Shipment of waste, 93/259/EEC, amended by 120/97/EC, 94/575/EC, 94/721/EC, 94/774/EC, 96/660/EC;
- Proposal for a Directive on Landfill of waste, (COM(97)105) – final.

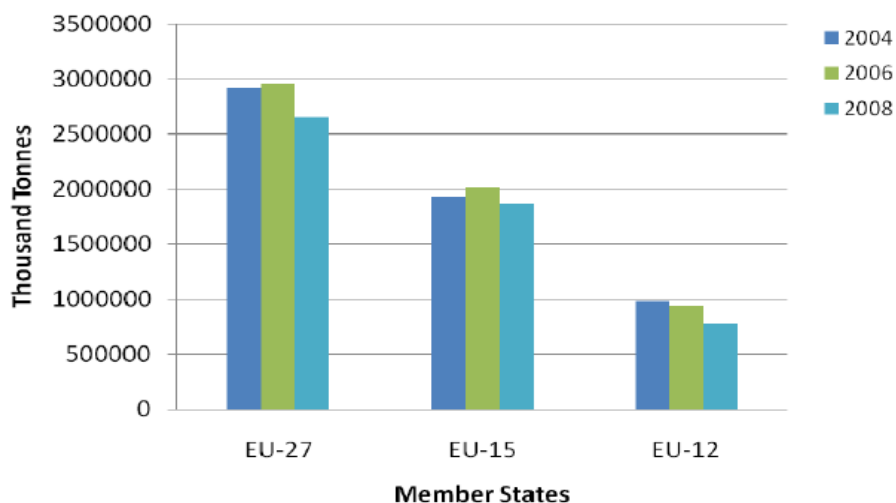
6 LOČEVANJE ODPADKOV V SLOVENIJI V PRIMERJAVI Z DRUGIMI EVROPSKIMI DRŽAVAMI

Evropska komisija je objavila poročilo o tem, kako uspešno države članice Evropske unije reciklirajo in zmanjšujejo količino odpadkov na odlagališčih. Tudi Slovenija je kot članica EU deležna nadzora komisije, ki pa ugotavlja, da Slovenija ni med državami, ki so zelo dobro napredovale na tem področju. Če želimo priti med te napredne države, bomo morali vložiti še veliko truda, da bi bil izpolnjen dolgoročni cilj postati "družba recikliranja". Kocbek (2011, str. 1) pravi, da je "družba recikliranja družba, ki odpadke uporabi kot vir, ne samo, da zmanjšuje njihovo količino".

Problematika Slovenije se kaže v tem, da preveč njenih odpadkov konča na odlagališčih, namesto da bi se posvetili recikliranju. Po podatkih (Kocbek, 2011, str. 1) na naših odlagališčih konča kar 80 odstotkov odpadkov, v EU pa v povprečju konča na odlagališčih 40 odstotkov odpadkov.

V poročilu Evropske komisije iz leta 2011 sem našla grafični prikaz količine odpadkov (ena enota pomeni 1000 ton) za leta 2004, 2006 in 2008. Z grafa lahko razberemo, da so države članice EU-27 v omenjenem obdobju, tako leta 2004, 2006, kot tudi leta 2008, imele nekaj manj kot 3.000.000 ton odpadkov. Države članice EU-15 so imele v istih obdobjih nekaj manj kot 2.000.000 ton odpadkov, države članice EU-12 pa nekaj manj kot 1.000.000 ton odpadkov v istih obdobjih. Slovenija spada v prvo skupino EU-27, ki na leto odvrže največjo količino odpadkov, kar pa je smiselno, saj EU-27 šteje večje število držav kot EU-15 in EU-12. Kocbek (2011, str. 1) trdi, da "čeprav delež recikliranih odpadkov v Sloveniji hitro narašča, še vedno znaša le okoli 12 odstotkov, Slovenija pa je skupaj z Romunijo, Slovaško, Malto, Portugalsko in Bolgarijo med državami članicami, v katerih se je delež odpadkov, odloženih na odlagališčih v obdobju od leta 1995 do 2007, povečal".

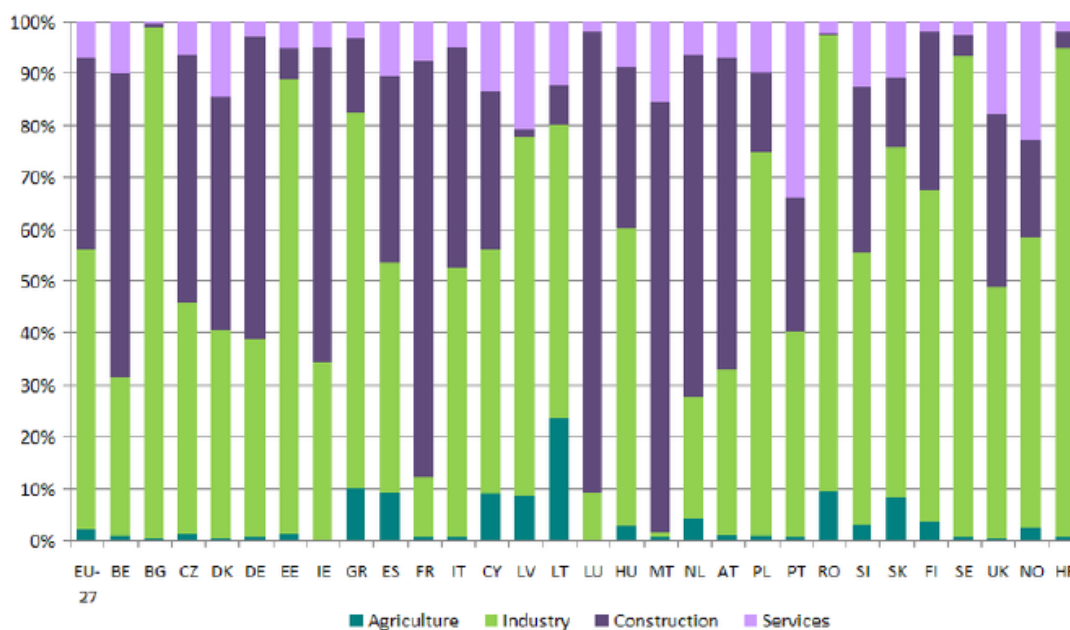
Grafikon 1: Količina odpadkov (1 enota = 1000 t)

Vir: Poročilo Evropske komisije (2011)

Naslednji graf prikazuje strukturo odpadkov v letu 2008 po štirih gospodarskih področjih, in sicer za področje kmetijstva, industrije, gradbeništva in storitev. Prvi strukturni stolpec prikazuje skupek EU-27 po gospodarskih področjih. Nato mu sledijo še stolpci posameznih držav članic. Z grafa lahko razberemo, da je najmanj odpadkov v kmetijstvu ter največ v industriji in gradbeništvu. Slovenija se lahko poistoveti s povprečjem EU-27.

Grafikon 2: Struktura odpadkov po gospodarskih področjih za leto 2008 (deleži v celotni količini odpadkov)

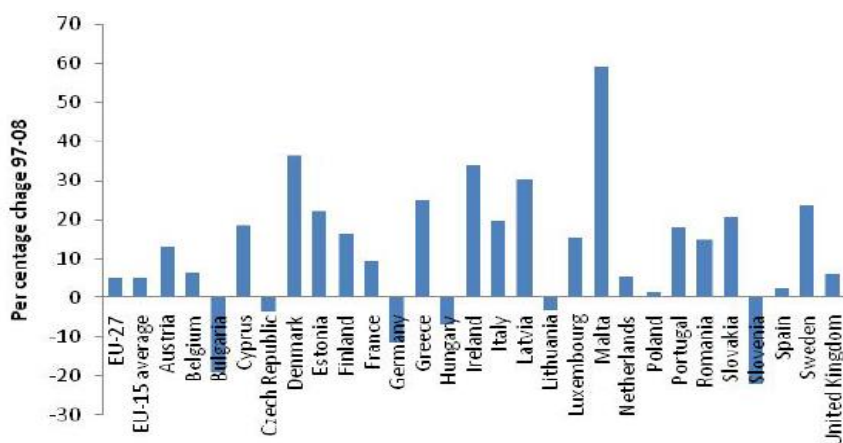

Vir: Poročilo Evropske komisije (2011)

Za iste države članice ter EU-27 sem z grafom, ki sem ga pridobila iz poročila Evropske komisije, prikazala tudi stopnjo rasti oz. zmanjšanje/povečanje količine odpadkov v obdobju od leta 1997 do leta 2008. Graf prikazuje procentualno spremembo zmanjšanja/povečanja količine odpadkov po državah članicah. Slovenija je ena izmed redkih, ki so zmanjšale količino odpadkov.

Med državami članicami je mogoče opaziti velike razlike. Z grafa je razvidno, da delež recikliranih odpadkov sega tja do 70 odstotkov. Kocbek (2011, str. 3) navaja, da "v nekaterih državah članicah smeti tako rekoč ne odlagajo več na odlagališča, v nekaterih pa na odlagališčih še vedno odložijo in zakopljejo 90 odstotkov vseh odpadkov. Ti podatki kažejo, da je treba spremeniti minimalne cilje, ki v EU veljajo na področju zbiranja in recikliranja odpadkov".

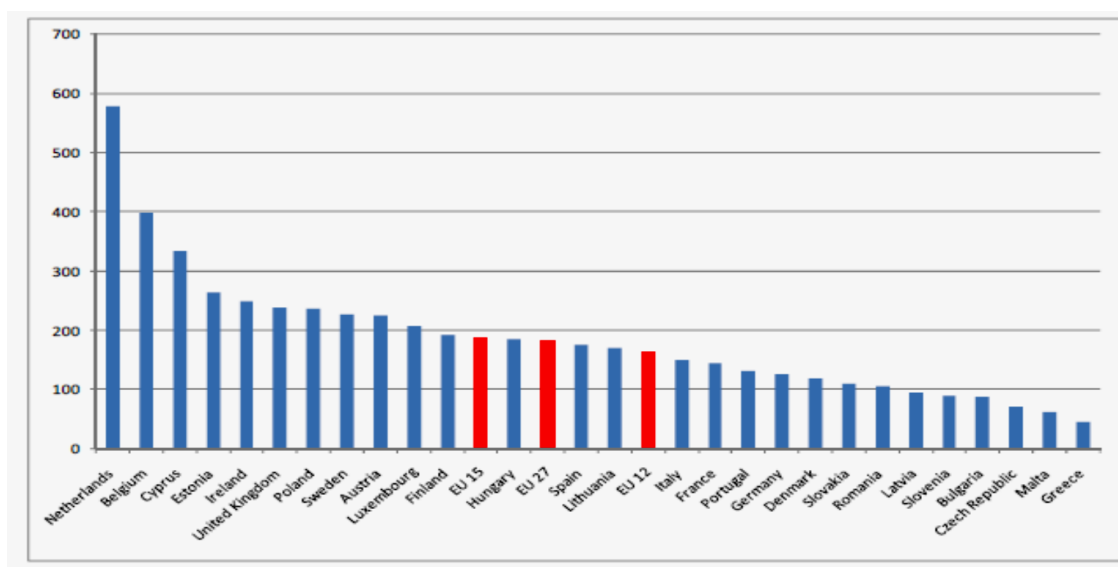
Grafikon 3: Stopnja rasti količine odpadkov v obdobju od leta 1997-2008 po državah

Vir: Poročilo Evropske komisije (2011)

V najbolj uspešnih državah članicah so predpise in standarde EU prilagodili tako, da sta predelava in recikliranje odpadkov postala bolj zanimiva za podjetja. Morda bi isto morali storiti tudi pri nas, če želimo narediti korak naprej in postati družba recikliranja. Tudi človek, kadar želi napredovati oz. se izpopolniti, se zgleduje po boljših oz. uspešnejših. V tem primeru bi se lahko mi zgledovali po državah, ki so uspešnejše pri recikliranju in si jih vzeli za dober vzgled. Če želimo uspeti, pa je potrebno sodelovanje celotne družbe. Na pomen ozaveščenosti javnosti daje poudarek tudi Evropska komisija. Z naslednjim grafom, ki sem ga prav tako zasledila v poročilu Evropske komisije, skušam prikazati količino hrane v kilogramih na prebivalca, ki konča med odpadki. Z grafa je razvidno, da imajo Grki najmanjšo količino odvržene hrane na prebivalca. Slovenci imamo nekaj manj kot 100 kilogramov na prebivalca, največjo količino odvržene hrane pa imajo Nizozemci, ki na prebivalca odvržejo kar nekaj manj kot 600 kilogramov odpadne hrane.

Grafikon 4: Količina hrane, ki konča med odpadki (v kilogramih na prebivalca)

Vir: Poročilo Evropske komisije (2011)

Nova direktiva, ki upošteva načelo življenjskega cikla, omogoča poenostavljen pristop k politiki ravnanja z odpadki. Z odpadki naj bi se ravnalo po prednostni lestvici in obvezno hierarhijo, ki jo bom podrobneje predstavila v sedmem poglavju. Direktiva je zahtevala od vseh držav članic, da morajo do letošnjega leta (2013) posodobiti načrte ravnanja z odpadki in obvezno sprejeti tudi program za preprečevanje nastajanja odpadkov. Istočasno pa zahteva tudi od držav članic zagotovilo, da bodo reciklirale 50 odstotkov komunalnih in 70 odstotkov gradbenih odpadkov. Evropski komisar za okolje Janez Potočnik je podal konkreten primer, zakaj bi morali in zakaj se nenazadnje tudi splača reciklirati. Navaja primer mobilnih telefonov, ki so sestavljeni iz zlata, platine, paladija in bakra, to so viri, ki so v Evropi v pomanjkanju in jih ne bi smeli zakopavati ali sežigati, saj so dragoceni viri (Kocbek, 2011, str. 4).

Kocbek (2012, str. 1) navaja, da so države članice, ki so najuspešnejše na področju ravnanja z odpadki, prišle do 70 odstotkov recikliranih odpadkov in tako rekoč na odlagališča ne odvržejo ničesar. Ostale države, ki pa še vedno niso najbolj uspešne pri ravnanju z odpadki, pa na odlagališča odvržejo več kot tri četrtine odpadkov.

Poraja se vprašanje kako se določenim državam uspeva tako uspešno spopadati s problematiko ravnanja z odpadki? Kako, da so določene države še vedno toliko v ozadju v primerjavi z najuspešnejšimi? Avtorica Kocbek (2012, str. 1) trdi, da je razlika med najuspešnejšimi in tistimi manj uspešnimi v tem, da najuspešnejše uporabljajo kombinacijo različnih gospodarskih instrumentov. Te se zavedajo obsežnosti problematike in njene globine, ter da je za njeno rešitev potrebna vključenost več gospodarskih področij in njenih instrumentov. Zato bi bilo priporočljivo, da bi se teh instrumentov posluževale tudi ostale države ter jih implementirale v svoj način ravnanja z odpadki. Res pa je, da če bodo želele biti bolj uspešne na tem področju, se bodo morale prvotno zavesti problematike odpadkov in njihove dragocenosti, da jih ne bi preprosto odvrgli na odlagališča.

Po izkušnjah najuspešnejši držav članic pri ravnanju z odpadki je najboljša in najbolj primerna kombinacija treh gospodarskih instrumentov, ki jih navaja tudi Kocbek (2012, str. 1, 2):

1. S prvim instrumentom stremijo k obdavčitvi in/ali prepovedi sežiganja in odlaganja odpadkov. Po raziskavah Evropske komisije naj bi se v državah članicah, kjer so se zaradi prepovedi ali obdavčitve stroški odlaganja ali sežiganja odpadkov povišali, naj bi se zmanjšala količina odvrženih odpadkov.
2. Drugi instrument in sistem, ki mu pravijo "Plačaj, ko odvržeš", se je izkazal kot zelo učinkovit način ravnanja in preprečevanja nastajanja odpadkov. To je dober način spodbujanja državljanov k ločenemu zbiranju odpadkov.
3. Tretji instrument pa cilja na odgovornost proizvajalcev in spodbujanje le-te z različnimi programi, ki številnim državam članicam omogoča zbiranje in prerazporejanje finančnih sredstev potrebnih za izboljšanje ločenega zbiranja odpadkov in recikliranja.

Kocbek (2012, str. 1) trdi, da bi pri nas v Sloveniji po izračunih in podatkih Evropske komisije, kljub uvedbi takse, ki bi znašala 40 evrov ali več za tono odvrženih odpadkov, leta 2025 na odlagališča še vedno odvažali in odlagali 55 odstotkov odpadkov.

Tabela 1: Države razvrščene glede na količino odpadkov, ki jih odvržejo na odlagališča

Večja odlagališča odpadkov držav članic: BG, CY, EE, GR, HU, LV, LT, MT, PL, PT, RO, SK, ES	<55 %
Manjša odlagališča odpadkov držav članic: AT, BG, DK, FR, DE, LU, NL, SE	<15 %
Srednja odlagališča odpadkov držav članic: CZ, FI, IE, IT, UK	<35 %

Vir: Evropska komisija (2012)

Tabela 2: Prikaz deleža odvrženih odpadkov na odlagališča po uvedbi takse v višini 40 evrov ali več na tono odpadkov

13	Avstrija
10	Belgija
55	Bolgarija
55	Ciper
35	Češka
0	Danska
55	Estonija
35	Finska
15	Francija
0	Nemčija
55	Grčija
55	Madžarska
35	Irska
35	Italija
55	Latvija
55	Litva
55	Luksemburg
55	Malta
6	Nizozemska
55	Poljska
55	Portugalska
55	Romunija
55	Slovaška
55	Slovenija
55	Španija
35	UK

Vir: Evropska komisija (2012)

Države članice, ki po podatkih evropskega statističnega urada Eurostat te instrumente najbolj uspešno uporabljajo, so: Avstrija, Belgija, Danska, Nemčija, Nizozemska in Švedska. Te države namreč na odlagališča odvržejo manj kot tri odstotke odpadkov, ki jih predstavljajo komunalni odpadki. Več kot 75 odstotkov komunalnih odpadkov pa še vedno

odvrže na svoja odlagališča devet držav članic (Kocbek, 2012, str. 2). V spodnji tabeli je prikazan delež odvrženih komunalnih odpadkov v letu 2010.

Tabela 3: Odvrženi komunalni odpadki v letu 2010 po podatkih Eurostata

	Ustvarjeni komunalni odpadki v kg na prebivalca	Skupni predelani komunalni odpadki v kg na prebivalca	Komunalni odpadki v %			
			Odloženo	Sežig	Reciklirano	Kompostirano
EU27	502	486	38	22	25	15
Belgija	466	434	1	37	40	22
Bolgarija	410	404	100	-	-	-
Češka	317	303	68	16	14	2
Danska	673	673	3	54	23	19
Nemčija	583	583	0	38	45	17
Estonija	311	261	77	-	14	9
Irski	636	586	57	4	35	4
Grčija*	457	457	82	-	17	1
Španija	535	535	58	9	15	18
Francija	532	532	31	34	18	17
Italija*	531	502	51	15	21	13
Ciper	760	760	80	-	16	4
Latvija	304	304	91	-	9	1
Litva	381	348	94	0	4	2
Luksemburg	678	678	18	35	26	20
Madžarska	413	413	69	10	18	4
Malta	591	562	86	-	7	6
Nizozemska	595	499	0	39	33	28
Avstrija*	591	591	1	30	30	40
Poljska	315	263	73	1	18	8
Portugalska	514	514	62	19	12	7
Romunija	365	294	99	-	1	0
Slovenija	422	471	58	1	39	2
Finska	470	470	45	22	20	13
Švedska	465	460	1	49	36	14
Združeno kraljestvo*	521	518	49	12	25	14
Irski	572	531	73	11	14	2
Norveška	469	462	6	51	27	16
Švica	707	708	-	50	34	17
Turčija	407	343	99	-	-	1

Vir: Evropska komisija (2012)

Če bo EU želela izpolniti zastavljene cilje, cilje za učinkovitost virov ter cilje, ki si jih je zadala z svojo novo zakonodajo s področja odpadkov, bo morala uvesti gospodarske elemente, ki so se izkazali kot najbolj uspešni, v vseh državah članicah. Zato bo Evropska

komisija leta 2014, ko bo revizija ciljev EU glede odpadkov, ocenila tudi možnosti, da bi ti gospodarski elementi, ki so se izkazali kot uspešni, postali tudi pravno zavezujoči. Komisija v ustreznost ravnanja z odpadki vključuje tudi pogoj za prejemanje sredstev iz določenih evropskih skladov. Sektor za ravnanje z odpadki in njihovo recikliranje v EU je leta 2008 ustvaril 145 milijard evrov prihodkov in zaposloval približno 2 milijona ljudi. Na Evropski komisiji pravijo, da bi ob doslednem izvajanju politike EU o odpadkih lahko v EU ustvarili še dodatnih 400 tisoč delovnih mest in nadaljnjih 42 milijard evrov prihodkov (Kocbek, 2012, str. 3).

6.1 KAKO LOČUJEJO V NEKATERIH EVROPSKIH DRŽAVAH

Kako pri nas ravnamo z obnovljivimi odpadki sem že napisala v prejšnjih poglavjih. Čeprav Slovenija še ni "družba recikliranja" se zelo trudimo na tem področju in lahko rečem, da nam gre vedno bolje. Da pa bi lahko konkretno povedali ali nam gre dobro ali slabo na tem področju, se moramo primerjati z ostalimi državami članicami EU, ki se prav tako držijo direktiv in smernic EU, ter njihov napredek primerjati s svojim.

V članku BBC News sem zasledila tematiko "Recikliranje okoli sveta", ki mi je bil v veliko pomoč pri primerjavi parih držav članic EU. Za primerjavo sem vzela Veliko Britanijo, Dansko, Nemčijo, Grčijo in Italijo ter na kratko povzela vsebino članka za vsako državo posebej.

VELIKA BRITANIJA:

Vlada Velike Britanije si prizadeva spodbuditi čim več ljudi k recikliranju odpadkov ter tako zmanjšati gore odpadkov, ki jih odvržejo. Številke kažejo, da bi se 60 % vseh gospodinjskih odpadkov lahko recikliralo ali kompostiralo, pa vendar reciklirajo le 17,7 % vseh odpadkov (BBC News, 2012).

DANSKA:

Opadki niso samo odpadki. To je osnovna filozofija ene od evropskih "zelenih" držav. Že desetletja Danska okoljska politika obravnava odpadke kot vir. Približno 10.000 Dancev se ukvarja z zbiranjem odpadkov – več kot 0,1 % celotne populacije. Velik pritisk k bolj zeleni Danski je dala država sama. Vladni podatki za leto 2003 kažejo, da je bilo 31 % vseh gospodinjskih odpadkov recikliranih, medtem ko so sežigali 62 %. Preostalih 6 % je bilo odloženo na odlagališča odpadkov. Vendar pa skupna količina odpadkov za Dansko ni dovolj velika, da bi imela svoje obrate za recikliranje. Plastične odpadke, odpadke iz električne in elektronske opreme ter baterije in kovine pošiljajo na reciklažo v tujino (BBC News, 2012).

NEMČIJA:

Nemci radi razmišljajo o sebi kot o svetovnih prvakah iz varstva okolja. Ne gre zanikati dejstva, da so sprejeli okoljska vprašanja zelo resno. Ko pa gre za ločevanje gospodinjskih odpadkov, je to lahko zelo zapleten posel. Kot tujec, ki živiš v Berlinu, si lahko kaj hitro

osramočen s strani nemškega prijatelja, ki te bo grajal zaradi (ne)ločevanja odpadkov. Obstaja vsaj pet vrst košev za smeti, ki se nahajajo v večstanovanjskih stavbah, dvoriščih in znotraj vsakega gospodinjstva. Odlagalne posode so označene z barvami, da bi se izognili morebitni zmedi – rumen koš za embalaže (npr. tetrapak), moder koš za papir in karton, koš za steklo (ločeno po barvi – čisto, rjavo in zeleno obarvano), "bio" zaboj, namenjen za hrano in rastlinske odpadke ter črni koš za ostale smeti (ki pride prav predvsem ljudem, ki se ne trudijo, da bi razvrstili svoje smeti) (BBC News, 2012).

Ljudje so dolžni ravnati v skladu z nemško zakonodajo ter vsak "poseben odpadek", kot so baterije ali kemikalije, oddati v reciklažni center. Če tega ne storijo, se šteje za "upravni prekršek", čeprav so pregoni in kazni v praksi redki. Ločevanje gospodinjstevskih odpadkov pa za prebivalce ni obvezno dejanje, vendar je po raziskavah okoli 90 % Nemcev pripravljeno ločevati svoje smeti. Kje vsi ti njihovi odpadki na koncu pristanejo, pa je posebno vprašanje. Glede na zakon iz leta 2005 vsi nemški odpadki ne smejo biti samo odvrženi na skupna odlagališča oz. smetišča, temveč se jih mora pripraviti za nadaljnjo predelavo (BBC News, 2012).

GRČIJA:

V Grčiji vsako leto odvržejo med odpadke en bilijon plastenk pitne vode. Skoraj petina celotnih odpadkov, proizvedenih v tej državi, je iz plastike, pa vendar se reciklira samo 1 % vseh odpadkov. Grčija je priznala, da vsaj 15 let zaostaja za ostalimi državami EU, ter da verjetno ne bo dosegla zastavljenih ciljev za prihodnje leto. V Atenah recikliranje odpadkov ni tako pogost pojav kot v ostalih evropskih državah. Čeprav so v zadnjem času oblasti sprožile nove sisteme ravnanja, je vpliv minimalen. Recikliranje preprosto ni visoko na seznamu prednostnih nalog za povprečnega Atenca. Večina vrečk z gospodinjstevskimi odpadki vsebujejo velike količine stekla, kovine, papirja in plastike, ki jih na koncu odvržejo na mestno odlagališče, ki pa je že skoraj polno. Rezultat tega je, da se glavno mesto srečuje z akutno odpadno krizo, saj ni postavljenih dovolj alternativnih ustanov, ki bi pripomogle k izboljšanju problema (BBC News, 2012).

ITALIJA:

Sistem odstranjevanja nevarnih odpadkov v Italiji se razlikuje od okrožja do okrožja. Ljudi, ki imajo ekološke otočke postavljene 500 metrov od svojih vrat in kljub temu ne ločujejo svojih odpadkov, se kaznuje z denarno kaznijo v višini do 619 €. Prebivalci Rima se pogosto pritožujejo, da je težko najti koš za smeti in še težje najti enega, ki ni poln. Res pa je, da na ulicah zgodovinskega Rima skoraj ni moč najti zabojnika za smeti. Kljub temu so njihove ulice dokaj čiste, saj imajo svoj sistem čiščenja – z vozili, ki vozijo po ulicah sesajo odpadke. Mestni svet je odredil 2.500 novih zabojnikov za smeti, ki so jih označili z barvami – zeleno za gospodinjstevske odpadke, bela in modra pa za papir in plastiko (BBC News, 2012). V južni Italiji lokalni politiki trdijo, da je industrija ravnanja z odpadki pod nadzorom organiziranega kriminala. Lani je Evropska komisija izjavila, da so sprožili ukrep proti Italiji zaradi 28 kršitev zakonodaje EU glede okolja. (BBC News, 2012).

7 Z OKOLJSKIM CILJEM DO SLOVENIJE KOT DRUŽBE RECIKLIRANJA

V časopisu Delo (2011) sem zasledila članek z naslovom "Slovenija slab zgled družbe recikliranja", kjer avtor piše o tem, kako Slovenija, če želi postati "prava družba recikliranja", mora narediti še veliko v tej smeri in izbrati prave korake, če bomo želeli resnično zmanjšati količino odpadkov in povečati količino recikliranih odpadkov. Naveden je tudi podatek, ki ni najbolj pozitiven – v Sloveniji še vedno 80 odstotkov odpadkov konča na odlagališčih. Če bomo želeli slediti evropskemu normativu, ki je v povprečju 40 odstotkov odvrženih odpadkov na odlagališča, bomo morali še kar nekaj postoriti, da bo ta cilj dosežen. Res je, da smo na dobri poti, saj delež recikliranih odpadkov dokaj hitro narašča, vendar je delež recikliranih odpadkov pri nas še vedno le okoli 12 odstotkov, kar je premalo.

Mislim, da se problematika kaže v našem odnosu do odpadkov. Menim, da tako kot se kažejo kulturne razlike med državami članicami EU, tako se kažejo in obstajajo tudi velike razlike pri ravnanju z odpadki. Sama ne bom nikoli pozabila, ko je že pred leti k nam prišla teta z družino iz Švedske, kjer so pravila glede odpadkov jasna vsem prebivalcem in so se jih držali, še preden smo mi sploh izvedeli zanje ter se zavedli, da imamo problematiko vedno večjih odlagališč. Ob spoznanju, da imamo pri nas samo en zabojnik, kamor odvržemo vse naše gospodinjske odpadke, je bila teta čisto osupla in šokirana.

V Delu (2011) sem prav tako zasledila nekaj zanimivih podatkov. V nekaterih članicah EU naj bi bilo deponiranje skoraj nično, v drugih pa naj bi še vedno 90 odstotkov odpadkov zakopavali na odlagališčih. Slovenija naj bi bila med šestimi državami, v katerih se je delež deponiranih odpadkov v obdobju od leta 1995 do leta 2007 povečal. V tej skupini smo skupaj z Bolgarijo, Slovaško, Romunijo, Portugalsko in Malto, večina ostalih držav članic pa je ta delež močno zmanjšala.

Proizvodnja komunalnih odpadkov se je v zadnjem desetletju ustalila na 524 kilogramov letno na osebo, v gospodinjstvih pa se je v istem obdobju poraba povečala za 16 odstotkov. Kot primer naj navedem naslednje dejstvo – četrtnina hrane, ki jo kupimo v evropskih gospodinjstvih, pristane na odlagališčih. Avtor navaja, da bi lahko preprečili 60 odstotkov teh odpadkov. Potrebna je volja in disciplina ljudi, istočasno pa trdi, da tudi mnoge države članice nove direktive še vedno niso uvedle v svoje nacionalne zakonodaje. Med njimi je bila prvotno tudi Slovenija, ki pa je svojo "napako" že popravila, saj bi v nasprotnem primeru s sankcijami ukrepala Evropska komisija (Delo, 2011).

Okvirna direktiva 2008/98/EC je uveljavila nov pristop k obravnavi odpadkov. Cilj direktive je, da se EU približa "družbi recikliranja", ki se poskuša izogibati nastajanju odpadkov, nastale odpadke pa uporablja kot vir (odpadki torej predstavljajo vir materialov in ne samo nekaj, česar se je treba s čim manjšimi stroški znebiti), zato morajo države članice sprejeti ukrepe za zagotavljanje ločevanja odpadkov pri izvoru, zbiranja in recikliranja

prednostnih tokov odpadkov (npr. papir, kovine, steklo, plastika, biološki odpadki) (UKOM, 2012).

Direktiva določa 5-stopenjsko hierarhijo ravnanja z odpadki, ki se upošteva kot prednostni vrstni red pri načrtovanju politike in pripravi zakonodaje na področju odpadkov, in sicer preprečevanje nastajanja odpadkov, priprava za ponovno uporabo, recikliranje, druga predelava, npr. energetska predelava in odstranjevanje (pri čemer je odlaganje zadnja možnost) (MOP, 2012).

Slika 4: 5-stopenjska hierarhija ravnanja z odpadki

Vir: MOP (2012)

Slika prikazuje hierarhijo prioritet pri načrtovanju politike in pripravi zakonodaje na področju odpadkov.

Direktiva je usmerjena predvsem v preprečevanje nastajanja odpadkov. Preprečevanje nastajanja pomeni izvajanje katerihkoli ukrepov, še preden določena snov, material ali proizvod postane odpadek (UKOM, 2012).

Direktiva 2008/98/ES Evropskega parlamenta in Sveta je bila sprejeta konec leta 2008 na podlagi Tematske strategije o preprečevanju nastajanja in recikliranja odpadkov. Osnovno sporočilo Tematske strategije in Direktive je, da so odpadki vir surovin, zato je postavljen okoljski cilj, da EU postane družba recikliranja. Z osnutkom uredbe o odpadkih to sporočilo prenašamo v slovenski pravni red (Buda, 2011, str. 14).

Pravna podlaga za sprejem uredbe je 5. odstavek 20. člena Zakona o varstvu okolja (ZVO), na podlagi katerega Vlada RS predpisuje pravila ravnanja in druge pogoje za ravnanje z odpadki. Struktura uredbe ostaja podobna obstoječi strukturi veljavne Uredbe o ravnanju z odpadki, in sicer:

1. splošne določbe,
2. splošne zahteve,
3. programi na področju ravnanja z odpadki,
4. pravila ravnanja z odpadki,
5. obveznosti povzročitelja odpadkov,

6. obveznosti zbiralca,
 7. obveznosti trgovca in posrednika,
 8. poročanje komisiji,
 9. nadzor,
 10. kazenske določbe,
 11. prehodne in končne določbe in
 12. priloge
- (Buda, 2011, str. 14).

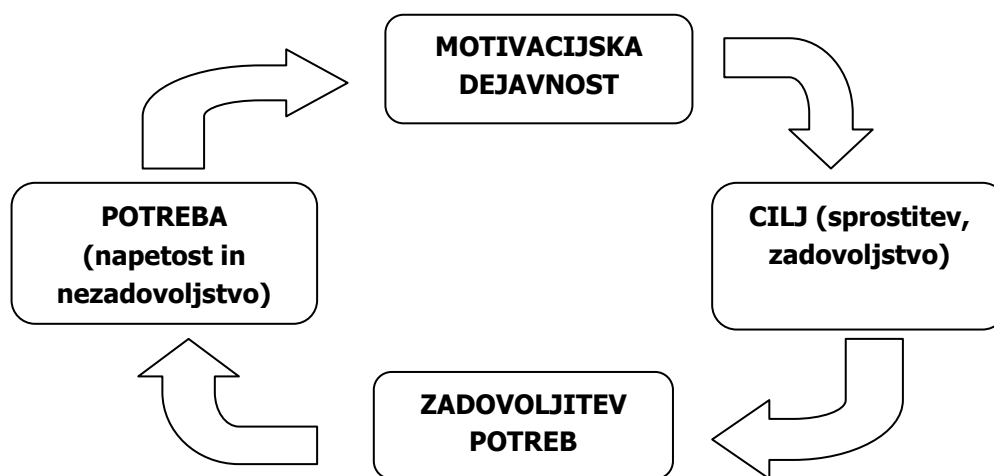
8 MOTIVIRANJE DRUŽBE K BOLJŠEMU IN AKTIVNEJŠEMU LOČEVANJU OZ. RECIKLIRANJU ODPADKOV

Posameznika oz. družbo je potrebno motivirati oz. spodbuditi k sodelovanju in s tem pripomoči k boljšemu in aktivnejšemu ločevanju oz. recikliranju odpadkov. Zavedati se moramo, da bodo ljudje reciklirali, če bo postopek kratek in enostaven.

Ločevanje odpadkov od nas ne zahteva veliko napora, res pa se je treba dobro organizirati in temu posvetiti malo več pozornosti. Glavni cilj motiviranja družbe k recikliranju ni le zbiranje, ampak jih tudi seznaniti, da lahko vsakdo izmed njih pripomore k ohranjanju okolja, saj obstaja veliko izdelkov, ki bi jih lahko ponovno uporabili z recikliranjem oz. jih predelali v nove izdelke.

Pojem motivacije je najbolj razumljiv s pomočjo slike 1. Motivacijska dejavnost je vsaka dejavnost, s katero dosežemo zastavljene cilje in zadovoljimo nastalo potrebo. Ko se vzpostavljen ravnatežje po določenem časovnem obdobju spet poruši, porabnik ponovno občuti napetost in nezadovoljstvo (Damjan, Možina, 1999, str. 80).

Slika 5: Motivacijski krog

Vir: Damjan, Možina (1999, str.79.)

8.1 PRIMER KAKO JAVNE SLUŽBE MOTIVIRAJO OBČANE K PRAVILNEMU LOČEVANJU ODPADKOV

Kot primer naj navedem javno službo iz Celja, Simbio, d. o. o., ki je družba za ravnanje z odpadki. Družba se ukvarja tudi z raznimi projekti osveščanja občanov, med katerimi naj izpostavim projekt "Otroci v simbiozi z okoljem". Zavedajo se, da je za kakovost bivanja v prihodnosti zelo pomembno osveščanje vseh generacij otrok, ki bodo kot odrasli ravnali z odpadki kot s potencialnimi surovinami, ki jih ne mečemo v en in isti koš. Svoje izobraževalne delavnice so izvajali po vrtcih in osnovnih šolah. Projekt "Otroci v simbiozi z okoljem", ki sledi smernicam RS in EU, ki zahtevajo večji delež ločeno zbranih frakcij

odpadkov, je prispeval k učinkovitejšemu in trajnostnemu ravnanju z odpadki. Doprinesel je k izboljšanju ravnanja z odpadki in s tem h kakovosti življenja občanov (Simbio, 2013).

Sama sem mnenja, da je takšna motivacija najboljša in najbolj učinkovita. Najbolje je začeti ljudi poučevati v ranih letih, ko jih s pomočjo igre izobražuješ in razvijaš čut za naravo in njeno ohranitev. Nas, starejše občane in plačnike položnic za odvoze odpadkov, pa obveščajo z letnimi urniki in koledarji odvozov, četrletno pošiljajo urnike za odvoz kosovnih odpadkov. Na začetku, ko smo prešli na ločeno zbiranje odpadkov, smo na dom prejeli ne malo letakov, kako pravilno ločevati in odlagati gospodinjske odpadke, dostopni pa so tudi na telefonski številki, kamor jim lahko naslovimo vprašanje v primeru, da nismo prepričani, kam kateri odpadek odvreči.

8.2 PROBLEMI POVEZANI Z RECIKLIRANJEM

Rabzelj (2007, str. 97) navaja, da se problematika komunalnih odpadkov nanaša na ravnanje z gospodinjskimi odpadki in podobnimi odpadki iz industrije, obrti in storitvenih dejavnosti, vključno z ločeno zbranimi frakcijami. Način ravnanja s komunalnimi odpadki je v pristojnosti vsake posamezne države članice, in sicer ob upoštevanju usmeritev pravnega reda EU, ki temelji na načelu hierarhije ravnanja z odpadki:

1. preprečevanje nastajanja,
2. ponovna uporaba,
3. recikliranje,
4. drugi postopki predelave,
5. odstranjevanje.

V idealnih razmerah bi to pomenilo, da bi morali preprečevati nastajanje odpadkov, čim več nastalih odpadkov pa ponovno uporabiti, reciklirati ali predelati. Odlaganje odpadkov na odlagališčih bi moralo biti čim manjše. Temu se lahko približamo z ločenim zbiranjem odpadkov pri viru njihovega nastanka, kar je osnova za njihovo ponovno uporabo, recikliranje in druge oblike predelave (Rabzelj, 2007, str. 97).

Problematika ravnanja z odpadki zadeva različna strokovna področja, ki zahtevajo sodelovanje raznovrstnih strokovnjakov. Ker mora biti rešitev najoptimalnejša oziraje se na vsa določila in pogoje problematike, mora metodologija upoštevati vpliv rešitve na celotnem področju in ne samo na posameznem segmentu (Bratanič in Pinter, 2010, str. 19).

Kojnik (2007, str. 33) pravi, da v povprečju vsak Evropejec letno pusti za seboj približno pol tone odpadkov, od tega se jih reciklira manj kot tretjina, obenem pa je zaskrbljujoče, da količina odpadkov raste hitreje kot rast BDP. Zato je komisija v novi evropski direktivi o odpadkih poleg posodobitve zakonodaje postavila pravila za recikliranje odpadkov in države članice zavezala, da zmanjšajo količino odpadkov. Tematsko strategijo o preprečevanju in recikliranju odpadkov pa je komisija predstavila decembra 2005 in je ena od sedmih tematskih strategij 6. okoljskega akcijskega programa za obdobje 2002-2012. Njen cilj je prispevati k doseganju učinkovite in trajnostne uporabe naravnih virov, da bi

se zmanjšal negativen vpliv odpadkov na okolje. Med ukrepe sodijo zmanjševanje odpadkov, več recikliranja, poenostavitev zakonodaje in njeno boljše izvajanje. Države članice naj bi pripravile nacionalne programe preprečevanja odpadkov in spodbujale njihovo predelavo.

Ker v strategiji ni predlogov za novo zakonodajo, se poslanci med drugim zavzemajo, da komisija predlaga revizijo direktive o odlagališčih, ki bi vključevala naslednji časovni razpored:

- od leta 2010 prepoved odlaganja odpadkov, ki niso bili predhodno obdelani in pri katerih lahko določeni deli fermentirajo;
- od leta 2015 prepoved odlaganja papirja, kartona, stekla, tekstila, lesa, plastike, kovine, gume, plute, lončenine, betona, opeke in ploščic;
- od leta 2020 prepoved odlaganja vseh odpadkov, ki jih je možno reciklirati;
- od leta 2025 prepoved odlaganja vseh preostalih odpadkov, razen kjer se temu ni mogoče izogniti ali predstavlja nevarnost (npr. filterski pepel) (Kojnik, 2007, str. 34).

8.2 KAKO LAHKO IZBOLJŠAMO SISTEM LOČENEGA ZBIRANJA ODPADKOV IN RECIKLIRANJA

Za primer, kako ločeno zbirajo in reciklirajo odpadke, naj navedem Javne službe Ptuj, ki sledijo trendom povečanih količin odpadkov in se sproti tudi prilagajajo. Po tem, ko so zasledili, da se je povečal odstotek ločeno zbranih odpadkov, so vzporedno zmanjšali tudi število odvozov ostalih odpadkov.

Odpadke, ki jih je možno ponovno uporabiti ali reciklirati, imenujemo sekundarne surovine in jih lahko najdemo v vsakem gospodinjstvu. Z njimi nadomeščamo osnovne surovine in na takšen način varujemo okolje in varčujemo z naravnimi viri. Pri recikliranju namreč porabimo manj naravnih virov, vode in energije, kot če bi želeli izdelati nov izdelek. Zaradi naraščanja količin odpadkov je potrebna sprememba v načinu dojetanja le-teh. Obstoječi sistemi ravnanja z odpadki danes ne morejo več slediti tej rasti (Javne službe Ptuj, 2012).

Včasih je obstajal linearni način razmišljanja, ki pa so ga zaradi naraščajoče količine odpadkov ukiniteli. Tako so morali preiti h krožnemu oz. cikličnemu načinu razmišljanja. Ta temelji na ideji, da moramo zapreti snovni tok od proizvodnje surovin do odpadka, tako da se surovine vrnejo na začetek proizvodnega toka, še preden postanejo odpadek, namenjen na odlagališče – z minimalnimi možnimi emisijami in s tem tudi najmanjšo količino negativnih učinkov na okolje (Javne službe Ptuj, 2012).

9 ZAKLJUČEK

Skozi nalogo smo ugotovili, da je čistost in neoporečnost okolja pomembna tako za človeka kot za naravno okolje. Z naravo in njenimi viri se človek okorišča. Zato smo ji dolžni povrniti in poskrbeti, da vire, ki so obnovljivi, obnovimo in ponovno uporabimo.

Včasih se ljudje niso zavedali problematike gospodinjskih odpadkov in problematike odlagališč. Šele ko so ta postajala vedno večja in onesnaženost okolja vedno hujša, so se ljudje zavedli, da se nam na takšen način obeta prav nič čista prihodnost. Tako so se začele akcije in ozaveščanje ljudi, da moramo spremeniti svoj način življenja, če želimo zagotoviti našim naslednjim generacijam bolj čisto okolje. Država je s svojimi pravnimi ureditvami skušala narediti vse, kar je v njeni moči, da bi čim bolj motivirala državljane k ločevanju oz. recikliranju odpadkov. Po vstopu Slovenije v Evropsko unijo so se te direktive še poostrele, naše ozaveščeno ravnanje z gospodinjskimi odpadki pa je postalo naša dolžnost. S tem lahko potrdim, da moja prva hipoteza drži, saj država in javne institucije naredijo več kot dovolj, da nas poučijo oz. motivirajo k ločevanju oz. recikliranju odpadkov. Koliko pa se bo vsak posameznik zavzel, da bo spoštoval in uresničil smernice, pa je naša zavest in zavestna odločitev.

Tudi moja druga hipoteza - prebivalci večinoma ne ločujejo odpadkov – se je potrdila, saj sem v šestem poglavju naloge zapisala, da je v Sloveniji recikliranih samo 12 odstotkov vseh odpadkov. Iz česar lahko sklepam, da je premalo ločevanja odpadkov in surovin, ki bi jih lahko reciklirali oz. ponovno obdelali.

O tem, da se ločevanju odpadkov posveča veliko pozornosti, sem že pisala. Moja tretja hipoteza pa je bila, da se recikliranju odpadkov prav tako posveča dovolj pozornosti. Moja hipoteza drži. Drži pa tudi to, da če želimo reciklirati, moramo posledično tudi ločevati odpadke, da bomo dobili odpadne surovine, ki jih bomo nato obnovili. Tega je premalo, saj smo z drugo hipotezo potrdili preslabo ločevanje odpadkov. Šele ko bomo uvedli dobro prakso ločenega zbiranja odpadkov, bomo lahko govorili o družbi recikliranja.

Problematika odpadkov ima globalne razsežnosti in boljše je, da se z njo soočimo prej kot slej. O tem, kako nevarni so, smo vsi ozaveščeni in prav je, da tudi kot posamezniki nekaj storimo za dobrobit našega okolja in bolj čistega bivanja v njem. Tudi v našem družinskem gospodinjstvu smo že pred nekaj časa spremenili svoj način življenja in navade kar se tiče ravnanja z odpadki. Res da so bili začetki težki in za določene odpadke nismo vedeli kam jih odvreči, vendar smo z malo brskanja po spletnih straneh javnih zavodov in prebiranju etiket na zabojnikih kaj kmalu našli pravi zaboj za naše odpadke. Zdaj smo se že navadili in priučili kako ravnati s posameznimi odpadki.

Za konec naj rečem, da je vsak začetek težak. Potrebna je samo dobra volja in želja po spremembah, ki nam bodo na dolgi rok polepšale življenje.

LITERATURA IN VIRI

LITERATURA

1. BERNARD VUKADIN, Barbara, ZUPAN, Nika (2007). *Okolje na dlani*. Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija Republike Slovenije za okolje, Ljubljana.
2. BRATANIČ, Dragica, PINTER, Urban (2010). *Ravnanje z odpadki kot politično orodje za skupno upravljanje: Projekt Wasman*. Gospodarjenje z okoljem. Letnik 19, št. 74, str.17.
3. BUDA, Katja (2011). *Z okoljskim ciljem do družbe recikliranja*. Letnik julij 2011, št. 60, str. 14.
4. BUKOVNIK, Majda (2010). *Ekologija*. Zavod IRC, Ljubljana
5. DAMJAN, Janez, MOŽINA, Stane (1999). *Obnašanje potrošnikov*. Ekonomska fakulteta, Ljubljana.
6. INSKIPP, Carol (2006). *Odpadki in recikliranje*. Grlica, Ljubljana.
7. KEUC, Albin (2005). *Preprečevanje in zmanjševanje odpadkov v Sloveniji*. Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, Ljubljana.
8. KOCBEK, Darja (2011). *Občasna informacija članom 04 -2011. Poročilo o odlaganju in recikliranju odpadkov*. Slovensko gospodarsko in raziskovalno združenje, Bruselj.
9. KOCBEK, Darja (2012). *Občasna informacija 32-2012. Podatki Evropske komisije o ravnanju z odpadki*. Slovensko gospodarsko in raziskovalno združenje, Bruselj.
10. KOJNIK, Helena (2007). *Kako visoko lahko Slovenija seže pri reciklaži in predelavi? Embalaža in okolje*. Letnik junij 2007 št. 34, str. 33, 34.
11. KOMAC, Milica (1998). *Zbiranje, reciklaža in sežig odpadkov*. [zbornik predavanj], Moravske Toplice. ZTI – zavod za tehnično izobraževanje, Ljubljana.
12. LAH, Avguštin (1998). *Varovanje korenin življenja. Pogledi na naravo in varstvo okolja v Sloveniji*. Svet za varstvo okolja RS, Ljubljana.
13. PREGRAD, Boris, MUSIL, Vojko (2004) *Tehnološki sistemi in integrirano varstvo okolja*. Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta, Maribor.
14. RABZELJ, Darja (2007). *Slovenija v Evropski uniji: 160 vprašanj in odgovorov o članstvu Slovenije v EU*. Urad vlade RS za komuniciranje, Ljubljana.
15. RADONJIČ, Gregor (2008). *Embalaža in varstvo okolja: zahteve, smernice in podjetniške priložnosti*. Založba Pivec, Maribor.
16. STRLE, Božo (2010). *Zakon o varstvu okolja: Neuradno prečiščeno besedilo*. Zakonodajno pravna služba, Ljubljana.
17. VILER KOVAČIČ, Adrijana (2001). *Ravnanje z odpadki*. GV založba, Ljubljana
18. ZORE, Jani, MARC, Dušan (2001). *Odpadki v Sloveniji: priročnik za ravnanje s komunalnimi odpadki*. Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana.

VIRI

1. Agencija Republike Slovenije za okolje (ARSO) Domača stran. Dostopno 6.09.2012 na <http://www.arso.gov.si/soer/odpadki.html>
2. BBC NEWS (2005) Domača stran. Dostopno 30.06.2012 na <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4620041.stm>
3. Delo. Domača stran. Dostopno 20.1.2011 na <http://www.delo.si/gospodarstvo/slovenija-slab-zgled-druzbe-recikliranja.html>
4. Ekologi brez meja. Domača stran. Dostopno 5.10.2012 na http://ebm.si/jumlaut/index.php/sl/?option=com_content&view=article&id=337:pravilno-locevanje-odpadkov-kar-polovica-slovencev-ima-tezave-s-pravilnim-locevanjem-odpadkov&catid=82&Itemid=718&lang=sl
5. Javne službe Ptuj. Dostopno 6.11.2012 na <http://www.js-ptuj.si/Obrazci/knjizica-odpadki.pdf>
6. Javno podjetje Komunala Trbovlje. Domača stran. Dostopno 20.09.2012 na <http://www.komunala-trbovlje.si/old/zanimivosti.php?status=SHOW&id=92>
7. Ministrstvo za okolje in prostor (MOP) Domača stran. Dostopno 21.09.2012 na http://www.arhiv.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/odpadki/odpadek_je_vir_surovin/
8. RCERO Celje. Dostopno 10.10.2010 na: http://www.zofijini.net/zlozenka_recikliranje.pdf
9. Simbio. Domača stran. Dostopno 1.2.2013 na <http://www.simbio.si/?r=2-65->
10. Teens.si. domača stran. Dostopno 3.10.2012 na <http://www.teens.si/clanki/odrascanje/recikliranje.html>
11. Urad Vlade Republike Slovenije za komuniciranje (UKOM) Domača stran. Dostopno 21.8.2012 na http://www.ukom.gov.si/si/promocija_slovenije/publikacije/sinfo_informativno_promocijska_revija/arhiv_2011/sinfo_november_2011_etzo/
12. Wikipedia Dostopno 20. 8. 2012 na http://sl.wikipedia.org/wiki/Recikliranje#Zgodnje_recikliranje